

VÄLITYSTUOMION TÄYTÄNTÖÖNPANON EPÄÄMINEN ORDRE PUBLIC -PERUSTEELLA

Mikael Salminen

DOI: <https://doi.org/10.33344/vol19iss1pp46-72>

Helsinki Law Review, 1/2025, pp. 46-72

© 2025 Pykälä ry, Mannerheimintie 3 B, 5th floor, 00100 Helsinki, Finland, and the author.

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

ABSTRACT

Arbitration is a dispute resolution method that is growing in popularity, particularly in business disputes. One factor contributing to the popularity of arbitration is the wide range of international enforcement options available for arbitration awards, as well as the finality of the award. However, in Finland, a district court can deny enforcement on the grounds of *ordre public* – what it practically means is in the research agenda of this article. The study finds that *ordre public* issues are highly open to interpretation and that, for example, legal literature contains partly conflicting views on what kinds of arbitration awards are enforceable. The scarcity of the Supreme Court decisions in Finland does not provide any guidance for interpretation, but as this article demonstrates, European Union law and the decisions of the Court of Justice of the European Union play a surprisingly important role in the consideration of enforceability in Finland. Traditionally, EU legal matters and legislative instruments have been kept separate from arbitration proceedings. The article demonstrates a clear need to clarify the issues of jurisdiction. In addition, the article argues that, particularly in competition law matters, the enforcement of an arbitral award may be prevented at a significantly lower threshold – the requirement of obviousness is therefore not applied in the same way in all situations.

I JOHDANTO

I.1 Artikkelin taustaa

Väl miesmenettely on etenkin yritysten välisessä riidanratkaisussa vakiinnuttanut asemansa ensisijaisena riidanratkaisukeinona.¹ Välitystuomiot ovat hyvin laajasti täytäntöönpantavissa sekä kansainvälisesti että Suomessa, sillä täytäntöönpanon epäämisperusteet ovat pääosin suppeita ja tarkkarajaisia. New Yorkin sopimuksella² on ollut suuri rooli täytäntöönpanon universaaliuden mahdollistajana. Laajat täytäntöönpanomahdollisuudet selittävätkin osaltaan väl miesmenettelyn suosiota. Poikkeuksen laajassa täytäntöönpanossa ja suppeissa epäämisperusteissa muodostaa *ordre public* -periaate, joka on käsitteenä laaja ja mahdollistaa välitystuomion aineelliseen pätevyyyteen liittyvän jälkikäteiskontrollin.

Väl miesmenettelyiden vuosittaisesta määrästä ei ole tarkkoja lukuja saatavilla – menettely on usein täysin osapuolten välinen ja salainen. Etenkin *ad hoc* -menettelyt jäävät tilastointien ulkopuolelle, sillä esimerkiksi välitystuomion oikeusvoimavaikutus ei edellytä tuomion rekisteröintiä tai täytäntöönpanomääräystä – välitystuomio tulee oikeusvoimaiseksi antamishetkellään.³ Suomalaisen välitysinstituutin, FAI:n⁴, hallinnoimia menettelyitä sen sijaan käytiin vuonna 2023 71 kappaletta⁵ ja vuonna 2019 välitystuomion täytäntöönpanohakemuksia ratkaistiin tuomioistuimissa yhteensä 20 kappaletta.⁶ Täytäntöönpanoasiat näyttävät pitkälti keskittyvän Etelä-Suomen kärjäoikeuksien alueelle.⁷ Välitystuomioiden täytäntöönpanoasioiden käsittelymäärät eivät tilastojen valossa nykyisellään ole kovin suuria.

-
- 1 Tulokas, Mikko, Väl miesmenettely ja tuomioistuimet, s. 87–96 teoksessa Turunen, Santtu (toim.), Riidanratkaisun uusi maailma. Edita 2005, s. 88. On esitetty, että olisi jopa poikkeuksellista viedä yritysten välinen riita yleiseen tuomioistuimeen.
 - 2 Ulkomaisten välitystuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskeva New Yorkissa 10. päivänä kesäkuuta 1958 laadittu yleissopimus (SopS 8/1962).
 - 3 Lappalainen, Juha – Hupli, Tuomas, Yleistä oikeusvoimasta ja Oikeusvoima siviiliprosessissa, s. 751–802 teoksessa Vuorenpää, Mikko – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulumäki, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki, Prosessioikeus. Alma Talent 2021 (Lappalainen – Hupli 2021), s. 756–757; Möller, Gustaf, Väl miesmenettelyn perusteet. Lakimiesliiton kustannus 1997 (Möller 1997), s. 77 ja Tirkkonen, Tauno, – Halila, Jouko (toim.), Suomen siviiliprosessioikeus II. WSOY 1977 (Tirkkonen – Halila 1977), s. 562.
 - 4 Finland Arbitration Institute.
 - 5 FAI:n tilastot väl miesmenettelyistä, saatavilla internet-osoitteesta <https://arbitration.fi/tietoa/tilastot/> (Vierailtu 24.8.2025). Tilastojen huippuvuosi ajoittuu vuoteen 2020, jolloin hakemuksia FAI:lle saapui yhteensä 101 kappaletta.
 - 6 Linna, Tuula, Hakemuslainkäyttö – hakemusasioiden käsittely kärjäoikeuksissa. Alma Talent 2022 (Linna 2022), s. 112.
 - 7 Hemmo, Mika, Väl miesmenettely tuomioistuinkäytännössä. LM 7–8/2008, s. 1058–1076, 1060. Tapausten lakimääräistä keskittämistä kannattaa esim. Asianajaliitto, ks. Oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 2024:33: Arviomuistio väl miesmenettelylain uudistamisesta – lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2024:33, s. 34.

Täytäntöönpanomäärien vähäisyydestä huolimatta välimieslainkäyttö on hyvin ajankohtainen aihe, sillä välimiesmenettelylakia (967/1992, VML) ollaan uudistamassa kauttaaltaan. Uudistustyö pohjautuu pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaan, jossa on asetettu tavoitteeksi välimiesmenettelylain uudistaminen ja vaihtoehtoisten menettelyjen käytön lisääminen.⁸ Uudistuksia selvittänyt komitea on hiljattain saanut arviointimuistionsa valmiiksi.⁹ Myös täytäntöönpanon osalta havaittiin muutostarpeita, mikä lisää osaltaan kiinnostusta aiheeseen. Tuomioistuinten jutturuuhkien pahentuessa välimieslainkäyttö tulee todennäköisesti entisestään lisääntymään.¹⁰ Tästä johtuen välitystuomioiden täytäntöönpanohakemusten määrä kärjäoikeuksissa tulee myös kasvamaan.

Terminologian osalta todettakoon, että FAI on säännöissään siirtynyt käyttämään sukupuoli-neutraalia termiä *välitysmenettely*.¹¹ Artikkelissa käytetään kuitenkin termiä *välimiesmenettely*, sillä se on edelleen käytössä Suomen lainsäädännössä ja esimerkiksi välimiesmenettelyn uudistamistarpeita arvioineen komitean muistiossa¹². Artikkelissa ei myöskään annetta merkityseroa käsitteille oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisuus, *ordre public* tai *public policy*.¹³ Lyhyesti mainittakoon, että termi *ordre public* pohjautuu perinteisesti kansainvälisen yksityisoikeuden alaan¹⁴ kun taas *public policy* -termiä on käytetty laajemminkin¹⁵ osoittamaan oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisuutta.¹⁶ Tässä artikkelissa käytetään käsitettä *ordre public*, sillä se esiintyy useimmiten asiaa kuvaavana terminä kotimaisissa yhteyksissä¹⁷ ja on yleinen myös kansainvälisessä prosessi- ja insolvenssioikeudessa, sekä välimiesoikeudellisessa kirjallisuudessa.

-
- 8 Vahva ja välittävä Suomi: Neuvottelutulos hallitusohjelmasta 16.6.2023. Saatavilla internet-osoitteesta: <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/158702198/Neuvottelutulos+hallitusohjelmasta+16.6.2023.pdf/2feb7a7-d5a1-6f17-df2d-95561de7a6de/Neuvottelutulos+hallitusohjelmasta+16.6.2023.pdf?t=1686924779616> (Vierailtu 24.8.2025), s. 188.
- 9 Ks. Oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 2024:16: Välimiesmenettelylain uudistaminen – Arviomuistio. Täytäntöönpanon osalta ehdotetaan yhtenäistämistä UNCITRAL-mallilain kanssa.
- 10 Ks. asioiden suuresta määrästä ja käsittelyaikaisten pidentymisestä Alaja, Katja, Tuomioistuinten resurssikriisi uhkaa jo oikeusvaltiota. Juristi uutiset 13.6.2022. Uutinen löytyy internet-osoitteesta <https://juristi uutiset.fi/tuomioistuinten-resurssikriisi-uhkaa-jo-oikeusvaltiota/> (Vierailtu 24.8.2025).
- 11 Ks. FAI:n uutinen välimiesmenettelysääntöjen uudistamisesta 2.1.2024. Uutinen löytyy internet-osoitteesta <https://arbitration.fi/2024/01/fai-siirryy-paivitettyyn-terminologiaan-1-1-2024-tietoa-uudistuksesta-ja-sen-taustoista/> (Vierailtu 24.8.2025). Luonnollisesti termillä *välitysmenettely* ei ole sisällöllistä eroa *välimiesmenettelyyn*.
- 12 Ks. OM:n arviointimuistio 2024:16. Artikkelissa ei ole tarkoituksena ottaa kantaa siihen, kumpi termeistä on parempi tai olisiko lainsäädäntöä tarvetta päivittää terminologian osalta.
- 13 Käsitteiden määrittelystä ja keskustelusta laajemmin ks. Liebscher, Christoph, European Public Policy – A Black Box? Journal of International Arbitration 2000, s. 73–88, 74.
- 14 Klami, Hannu Tapani, Suomen kansainvälinen yksityisoikeus: yleisiä oppeja ja erityiskysymyksiä. Turun yliopisto 1978, s. 56–57.
- 15 Tämä on esimerkiksi New Yorkin sopimuksen englanninkielinen sanamuoto, ks. V(2) artiklan b alakohta.
- 16 Lisäksi ajoittain on pohdittu, onko kansainvälisen *ordre public* -periaatteen soveltamisala kapeampi kuin suomalainen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisuus antaisi ymmärtää. Ks. terminologiasta myös Betz, Kathrin, Proving bribery, fraud and money laundering in international arbitration – on applicable criminal law and evidence. Cambridge University Press 2017, s. 30–31.
- 17 Termiä on käytetty esim. KKO:n ratkaisuissa 2013:80, kohta 6; 2011:97, kohta 7; 2002:34 ja 1986 II 95.

1.2 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen rajaukset

Tämän artikkelin tavoitteena ja tutkimuskysymyksenä on selvittää *ordre public* -perusteen käyttöalaa Suomessa: millaiset prosessuaaliset ja aineelliset seikat estävät välitystuomion täytäntöönpanon *ordre public*:n nojalla? Tutkimuskysymystä tarkastellaan siis suomalaisesta näkökulmasta – vahvasti EU-näkökohtia huomioiden. Tutkimuskysymys on rajattu koskemaan prosessin osalta oikeuden väärinkäytön kieltoa, valeprosessia, kannekieltomääräyksiä ja tuomioiden ristiriitoja oikeusvoimavaikutuksen näkökulmasta. Aineellisella puolella tarkastellaan kysymystä EU-kilpailuoikeuden, kuluttajansuojan ja mallilakien sisällön näkökulmista. Pyrkimyksenä on lisäksi selvittää kysymystä *ordre public* -periaatteen soveltamiskynnyksestä sekä erityisesti sitä, onko se EU-liitännäisissä asioissa madaltunut.

Välimiesmenettelyn oikeudenalajaotuksesta on käyty pitkään keskustelua.¹⁸ Tämän artikkelin tarkoituksena on käsitellä aihetta täytäntöönpanon näkökulmasta, joten näkökulma on prosessuaalinen.¹⁹ Aineellisen oikeuden näkökulma on myöskin vahvasti läsnä käsiteanalyysin vuoksi, mikä onkin usein prosessioikeudellisessa tarkastelussa tarkoituksenmukaista.²⁰ Artikkelissa käsitellään välitystuomion täytäntöönpanoa Suomessa, EU-oikeuden vaikutus huomioiden.²¹ Näkökulmaksi muodostuvat muutamat ajankohtaiset ja hieman vähemmälle huomiolle jääneet ongelmat. Käsitteilyn ulkopuolelle jää täytäntöönpanon tietyt kansainväliset erityistilanteet.²² Lisäksi on huomioitava, ettei kaikkia oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisia teemoja ole mahdollista tunnistaa ennakoita.²³ Siksi käsiteltävistä kysymyksistä voi jäädä tiettyjä yksityiskohtia tarkastelun ulkopuolelle. Tarkoituksena ei ole tehdä kattavaa listaa, vaan keskittyä muutamaankin ajankohtaiseen ja ristiriitojakin herättävään teemaan.

18 Ks. esim. Tirkkonen, Tauno, Välimiesmenettely – prosessioikeudellinen tutkimus. WSOY 1943 (Tirkkonen 1943), s. 8–9 ja laajemmin Koulu, Risto, Välimieslainkäytön oikeudellinen kontrolli. Edita Publishing Oy 2007 (Koulu 2007a), s. 15–20.

19 Ulosotto-oikeuden systematisoinnista ks. Lindfors, Heidi, Ulosotto-oikeus – johdanto, s. 424–457 teoksessa Koulu, Risto – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna, Insolvenssioikeus. Alma Talent 2017, s. 425–430. Ulosotto luetaan perinteisesti täytäntöönpanomenettelyiden sarjassa erillistäytäntöönpanoksi – ks. Kuuliala, Matti – Linna, Tuula – Saranpää, Timo, Siviiliprosessi I – Riita-asian oikeudenkäynnin periaatteet ja toimijat. Alma Talent 2022, s. 35.

20 Klami, Hannu Tapani, Johdatus oikeustieteen metodologiaan – eri oikeudenalojen keskeisiä tutkimusongelmia. Turun yliopisto 1980 (Klami 1980), s. 51.

21 Ks. terminologisesta jaosta kansainväliseen ja kansalliseen välimiesmenettelyyn esim. Koulu, Risto, Välimiesmenettely suomalaisessa oikeustieteessä, s. 19–43 teoksessa Turunen, Santtu (toim.), Välimiesmenettely lainkäyttönä ja lainkäytössä 2007 (Koulu 2007b), s. 28–30.

22 Kansainvälisistä erityispiirteistä tiivistetysti ks. Hemmo, Mika, Välimiesmenettely. Alma Talent 2022, s. 1050–1051 (Hemmo 2022).

23 Klami, Hannu Tapani, Suomen kansainvälinen yksityisoikeus. Lakimiesliiton kustannus 2000, s. 80–82 ja EU-oikeuden osalta Ojanen, Tuomas, EU:n kilpailuoikeus välimiesmenettelyssä. Defensor Legis 3/2005, s. 556–573. (Ojanen 2005), s. 571.

Rajausta havainnollistaa tarkemmin muun muassa Mettälän ja Kurkelankin tunnistamat kolme eri tasoa, jolla *ordre public* -kysymyksiä voidaan tarkastella: sovellettava materiaallinen laki (*lex causae*), sovellettavat prosessioikeudelliset normit (*lex fori*) ja täytäntöönpanovaiheen aikana normit täytäntöönpanovaltiossa.²⁴ Tässä artikkelissa keskitytään kolmannen tason eli täytäntöönpanovaiheen arviointiin. Artikkelissa ei kuitenkaan täysin sitouduta tähän kolmiportaiseen jaotteluun, sillä prosessinormit ovat kiinteässä yhteydessä täytäntöönpanovaiheeseen esimerkiksi kannekieltomääräysten ja oikeusvoiman osalta. Itse ulosottomenettelyä tai siihen liittyviä ongelmia ei kuitenkaan tarkastella.²⁵

1.3 Tutkimusmenetelmät ja aineisto

Tutkimus on pitkälti lainopillinen eli oikeusdogmaattinen. Tarkoituksena on tarkastella tutkimuskysymystä asetettujen normien ja toisaalta toiminnallisuuden näkökulmista. Metodeina nämä kuvastavat ehkä modernimpaa lähestymistapaa lainopillisessa tutkimuksessa.²⁶ Lainopillisen tutkimuksen näkökulmasta käytetty metodi on pääosin käytännön lainopillinen, sillä artikkelissa pyritään argumentaation keinoin kuvaamaan oikeustilaa oikeuskirjallisuuden ja -käytännön kautta. Artikkelin aiheen takia analysoidaan myös käsitteitä, mikä metodina kuuluu teoreettisen lainopin alaan.²⁷ Siten artikkelissa ei sitouduta puhtaasti käytännölliseen lainoppiin. Säännösten tarkastelussa turvaudutaan ennen muuta systemaattiseen ja vertailevaan tulkintaan, erityisesti terminologian hahmottamiseksi.²⁸ Välimiesmenettelyn kansainvälisen luonteen takia²⁹ tutkimus sisältää jonkin verran oikeusvertailua, jonka tarkoituksena on laajentaa perusteluita ja myös tukea argumentaatiota siltä osin kuin Suomen kansallinen lainsäädäntö ja -oikeuskäytäntö jättää aukkoja. Tutkimus ei kuitenkaan ole oikeusvertaileva sanan varsinaisessa merkityksessä.³⁰ Painopiste artikkelin tarkastelussa on *de lege lata*, mutta tarkoituksenmukaisissa kohdissa esitetään myös näkemyksiä *de lege ferenda*.

24 Mettälä, Kimmo – Kurkela, Matti S., Kansainvälisen välitystuomion täytäntöönpano ja *ordre public* -tapauksen valossa – ja 500 miljoonaa dollaria. *Defensor Legis* 1/2019, s. 36–43, 37.

25 Esim. ulosmittauksen valitusoikeuteen liittyvistä haasteista ks. Lindfors, Heidi, Sivullisen asema ulosotossa – erityisesti omistusolettaman ja keinotekoisien järjestelyjen näkökulmasta. *Edita* 2008, s. 163–165.

26 Häyhä, Juha, Johdanto, s. 15–34 teoksessa Häyhä, Juha (toim.), *Minun metodini*. Werner Söderström lakitieto 1997, s. 30–31.

27 Aarnio, Aulis, Mitä lainoppi on? Tammi 1978, s. 97–98 (Aarnio 1978).

28 Systemaattisesta ja vertailevasta tulkinnasta metodina ks. Hirvonen, Ari, Mitkä metodit? – opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 2011, s. 39.

29 Jo yksinomaan FA:n tilastossa vuodelta 2023 35,2 % instituutin hallinnoimista välimiesmenettelyistä oli kansainvälisiä. Tilasto löytyy internet-osoitteesta <https://arbitration.fi/tietoa/tilastot/> (vierailtu 24.8.2025).

30 Oikeusvertailevan tutkimuksen keskiössä on valtioiden oikeusjärjestelmien globaali ja transnationaalinen vertailu; ks. Husa, Jaakko, Oikeusvertailun metodit globalisoituvassa maailmassa. *Lakimies* 7–8/2017, s. 1088–1102, s. 1100–1101. Ks. oikeusvertailusta myös Klami 1980, s. 17–19.

Kansainvälisessä mittakaavassa välimieslainkäyttö on yksi kirjoitetuimmista aiheista, mutta Suomessa laajempia tutkimuksia ei ole tehty muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta.³¹ Välistuomion ja Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden suhteesta on jonkin verran kotimaista kirjallisuutta. Ehkä laajimmin asiasta kirjoittaa Hemmo.³² EU-oikeuden ja kilpailulainsäädännön välistä yhteyttä *ordre public* -periaatteeseen pohtivat muun muassa Ojanen ja Aine artikkeleissaan. Ulkomaista oikeuskirjallisuutta löytyy kattavasti.³³ Nimenomaista tutkimusta välistuomion ja *ordre public* -periaatteen suhteesta ei kuitenkaan Suomessa ole tehty, mutta yleisesityksissä viittauksia löytyy jonkin verran. Kotimainen oikeuskäytäntö etenkin korkeimman oikeuden (KKO) osalta on hyvin vähäistä. Hovioikeuksien (HO) ratkaisuja löytyy enemmän, mutta niiden tosiasiallinen oikeuslähdearvo tulee ottaa huomioon johtopäätösten teossa.³⁴ Siksi artikkelissa ei perehdytäkään laajemmin hovioikeuskäytäntöön. Lähteenä on käytetty lisäksi käytännönläheisiä oppaita välimieslainkäytöstä, sillä ne tuovat reaalisia argumentteja tutkimukseen.³⁵ Keskeisimmät säädökset artikkelin kannalta ovat välimiesmenettelylaki, ulosottokaari (705/2007, UK) ja New Yorkin sopimus. Välimiesmenettelyn sääntelyssä on lisäksi paikoin aukkoja, joita välitysinstituuttien säännöt käytännössä täydentävät.³⁶ *Ordre public*:n osalta sääntöjen täydentävällä roolilla ei kuitenkaan voi olla ratkaisevaa merkitystä.

1.4 Artikkelin rakenne

Tämä artikkeli on jaettu viiteen päälukuun. Luvussa yksi johdatellaan tutkimusteemaan ja käydään läpi aikaisempaa kirjallisuutta, sekä yleisiä raameja, joiden sisälle välimiesmenettely Suomen oikeusjärjestelmässä asettuu. Luvussa kaksi tarkastellaan *ordre public* -käsitettä ja pohditaan välistuomion täytäntöönpanoa kokevia seikkoja. Välistuomion täytäntöönpanosta on olennaista käydä läpi tietyt perusasioita, sillä *ordre public* -perusteiden poikkeuksellisuus ja

31 Koulu 2007b, s. 19–21. Tutkimusmäärä on kohdannut yllättävän ”piikin” kiinnostuksessa. Ks. Koulu, Risto, Jälkisanat, s. 83–98 teoksessa Lindfors, Heidi (toim.), Välimieslainkäyttö murroksessa – tutkimus vai välimiesmenettely muuttumassa? Edita 2009 (Koulu 2009), s. 83.

32 Teoksessaan Hemmo käy läpi myös mittavan määrän oikeuskäytäntöä – niin kotimaista kuin ulkomaistakin. Ks. Hemmo 2022, s. 1012–1052 ja täytäntöönpanon esteiden osalta Hemmo 2022, s. 1176–1209.

33 Esim. Born, Gary, International commercial arbitration. Wolters Kluwer 2021 (Born 2021), Bermann, George A – Mistelis, Loukas A. (eds), Mandatory rules in international arbitration. Juris Publishing 2011. ja Sanders, Pieter (ed), Comparative arbitration practice and public policy in arbitration. Kluwer Law International 1987.

34 Hovioikeuksien ratkaisujen oikeuslähdearvosta ks. esim. Karhu, Juha, Kohti 2000-luvun oikeuslähdeoppia. Lakimies 7–8/2020, s. 1017–1034, 1026.

35 Koulu puhuu ”operatiivisesta välimiesoikeudellisesta kirjallisuudesta”, ks. Koulu 2009, s. 95.

36 Koulu, Risto – Turunen, Santtu, Välimieslainkäyttö, s. 1292–1329 teoksessa Vuorenpää, Mikko – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki, Prosessioikeus. Alma Talent 2021, s. 1294.

sui generis -luonne edellyttävät täytäntöönpanon perusidean hahmottamista. Täytäntöönpanon yleiskuva muodostaakin eräänlaisen kivijalan, jonka päälle oikeusjärjestyksen perusteita voidaan alkaa hahmotella. Luvuissa kolme ja neljä analysoidaan *ordre public* -perusteita ensin prosessuaalisesta ja sitten aineellisesta näkökulmasta. Aineellinen näkökulma on rajattu pitkälti ajankohtaiseen ja ristiriitoja herättäneeseen EU-oikeuden vaikutukseen. Prosessiseikkojen osalta keskitytään hieman enemmän perinteisempiin kysymyksiin. Tutkimuksen laajuus huomioiden ei ole mielekäästä syventyä useampaan teemaan pintapuolisesti. Luvussa viisi kootaan yhteen keskeisimmät havainnot, kehitystarpeet ja esitetään pohdintaa *de lege ferenda* -näkökulmasta.

2 VÄLITYSTUOMIO ULOSOTTOPERUSTEENA

2.1 Välitystuomion täytäntöönkantavuudesta

Välitystuomiota ei voida suoraan rinnastaa tuomioistuimen antamaan tuomioon. Tähän on useita perusteita. Ensinnäkin on syytä havaita, että perustuslain (731/1999, PL) 21 §:n takaama perusoikeus oikeusturvasta ei suoraan koske välimiesmenettelyä, vaikka se onkin yksi oikeusvaltioperiaatteen olennaisimmista ilmentymistä. Hallituksen esityksen (HE) mukaan pykälä velvoittaa *tuomioistuimia* ja muita *viranomaisia*.³⁷ Myöhemmässä *ordre public* -arvioinnissa oikeusturvavaatimus on väistämättä noteerattava, sillä sen voidaan katsoa kuuluvan Suomen oikeusjärjestyksen perusteisiin. PL 21 §:stä on myös johdettavissa vaatimus sille, ettei välitystuomion pakkotäytäntöönpanoon voida ryhtyä ilman valtiollisen tuomioistuimen kontrollia – eihän välitystuomiota tarvitse edes perustella.³⁸ Tuomioiden perustelemattomuudesta huolimatta välimiehillä on kuitenkin lähes poikkeuksetta velvollisuus antaa täytäntöönpanokelpoinen tuomio.³⁹ Sinänsä täytäntöönpanokelpoisuuteen perustelematon tuomio ei vaikuta, ja se saattaa joissakin tilanteissa olla jopa osapuolten yhteisen edun mukaista.⁴⁰ Siitä huolimatta perustelemattomuus hankaloittaa *ordre public*

37 HE 309/1993 vp, s. 72–74.

38 Tirkkonen 1943, s. 261 ja Helsingin hovioikeuden tuomio 8.5.2024 S 24/203. Tuomio ei ole lainvoimainen 30.10.2024. Vrt. myös hallituksen esitys eduskunnalle laiksi välimiesmenettelystä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 202/1991 vp, s. 8, jossa kattavien perustelujen todetaan kuuluvan hyvään välitystuomioon.

39 Ks. esim. Kansainvälisen kauppakamarin ICC:n mallisääntöjen 35 artikla.

40 Näin esimerkiksi tilanteessa, jossa ennakoidaan tarve täytäntöönpanomääräykselle. Täytäntöönpanohakemuksen myötä välitystuomio tulee nimittäin julkiseksi julkisuuslain mukaan, ellei erityisistä salassapitoperusteista muuta johdu, ks. Turunen, Santtu, Välitystuomioiden julkisuudesta ja hyödyntämisestä, s. 45–61 teoksessa Turunen, Santtu (toim.), Välimiesmenettely lainkäytönä ja lainkäytössä 2007, s. 54–58.

-arviointia; toisaalta joissakin tilanteissa perustelut voivat olla turhan laajoja. Tämä saattaa johtua esimerkiksi kilpailuoikeudellisissa yhteyksissä välimiesten liiallisenkin korostuneesta varovaisuudesta, mutta oikeusjärjestyksen perusteisiin perustelulaajuudella ei ole vaikutusta.⁴¹

Täytäntöönpano ei myöskään ole täysin suoraviivaista, vaikka välitystuomio on UK 2:2.1:n 3 kohdan mukainen ulosottoeruste. Ulosottoonpanon ryhtyminen ulosottomiehen pakkotäytäntöönpanokeinoin ei ole mahdollista ilman tuomioistuimen antamaa täytäntöönpanomääräystä (UK 2:19.1). Julkisen vallan avustama täytäntöönpano on siten alistettu tuomioistuinkontrollin alle täytäntöönpanomääräyksen muodossa.⁴² Sillä seikalla, onko välitystuomio kotimainen vai ulkomainen, ei ole asiallista merkityseroa *ordre public* -näkökulmasta.⁴³ Välitystuomion täytäntöönpanoa ei kuitenkaan useimmissa tilanteissa tarvitse hakea erikseen, vaan asianosaiset noudattavat tuomiota sen julistamisen jälkeen.⁴⁴ Toisaalta on tilanteita, joissa tuomion vapaaehtoisella noudattamisella ei saavuteta haluttua lopputulosta ja osapuolten pääsy oikeuksiinsa edellyttää julkisen vallan puuttumista.⁴⁵

Menettelyllisesti välitystuomion täytäntöönpano on oikeudenkäymiskaaren (4/1734, OK) 8 luvun mukainen hakemusasia. Käsittely tapahtuu lähtökohtaisesti käräjäoikeuden kansliassa.⁴⁶ Hakijan vastapuolta on myös kuultava ennen täytäntöönpanomääräyksen antamista, jos

41 Välimiehille voidaan asettaa jopa tietynlainen velvoite arvioida kilpailuseikkoja, jotta tuomio on täytäntöönpantavissa. Itse välitystuomiosta ei kuitenkaan ole tarkempaa määritelmää VML:ssa tai New Yorkin sopimuksessa. Ks. välitystuomiosta esim. Ovaska, Risto K., Välimiesmenettely – kansallinen ja kansainvälinen riidanratkaisukeino. Edita 2007 (Ovaska 2007), s. 221–241. VML 36 § kuitenkin edellyttää mm. tuomion antamista kirjallisena.

42 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulosottolain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 216/2001 vp, s. 79. HE koskee jo kumottua ulosottolakia (37/1895); kyseinen pykälä on siirretty UK:een samansisältöisenä.

43 Ulkomainen välitystuomio ei voi perustua legaaliseen välimiesmenettelyyn; ks. Linna, Tuula – Leppänen, Tatu – Kärki, Anssi, Ulosotto-oikeus. I, Ulosottomenettely. Alma Talent 2022 (Linna – Leppänen – Kärki 2022), s. 105. New Yorkin sopimus ei tunnista legaalista välimiesmenettelyä, eikä englanninkielistä sanaa *arbitration* esim. Bornin mukaan voida käyttää legaalisista prosesseista – ks. Born 2021, s. 271–283. Legaaliset menettelyt, kuten esimerkiksi osakeyhtiölain (624/2006) 18:3:n mukainen lunastusriita, ja muut vaihtoehtoisii riidanratkaisumekanismeihin perustuvat menettelyt jäävät tarkastelun ulkopuolelle. New Yorkin sopimuksen soveltamisalasta laajemmin ks. Born 2021, s. 256–374.

44 Hemmo 2022, s. 1161.

45 Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa velvoitteen kohteena oleva asianosainen ei toimi tuomiossa edellytetyllä tavalla tai välitystuomiossa on annettu kannekieltomääräys. Muu mahdollinen syy hakea täytäntöönpanomääräystä on esimerkiksi tarve saada konkurssilain (120/2004) 2:2.1:n 1 kohdan mukainen peruste konkurssivaatimukselle.

46 Hallituksen esitys eduskunnalle ulosotonhaltijan lakkauttamista koskevaksi lainsäädännöksi 92/1996 vp, s. 49. Välimiesmenettelyyn liittyy myös useita muita OK 8 luvun mukaisia hakemusasioita. Ks. Linna 2022, s. 100–101.

siihen ei ole erityistä estettä.⁴⁷ Mikäli kuultava osapuoli vastustaa täytäntöönpanoa, ja esittää tuekseen *prima facie* uskottavaa näyttöä, asian käsittely etenee täysimittaiseen riita-asian oikeudenkäyntiin.⁴⁸ Kuulemisen tärkeyttä on korostettu ulosottolain kokonaisuudistuksen yhteydessä, sillä sitä pidetään tärkeänä oikeussuojakeinona.⁴⁹ Etenkin, kun huomioidaan PL 21 §:n määrittelemä perusoikeus oikeusturvasta ja sen soveltamisalarajaus, on tärkeää, että viimekädessä perusoikeuksiin puuttuva julkisen vallan käyttö – tässä tapauksessa ulosottoviranomaisen pakkotoimet – on valtiollisen tuomioistuinkontrollin piirissä.⁵⁰

Täytäntöönpanoviranomaisen ja tuomioistuinlaitoksen erillään pitämistä onkin pidetty oikeusvaltioperiaatteen näkökulmasta olennaisen tärkeänä.⁵¹ Näin myös *ordre public* -perusteiden arviointi on todennäköisesti yhtenäisempää ja toisaalta vastapuolen mahdollisesti esittämän todistelun osalta prosessiekonomialtaan tehokkaampaa. Hakemusasian summaarisluontoisuus huomioiden *ordre public* -perusteiden arviointi saattaa toisaalta olla haastavaa, jos ristiriita ei ole ilmeinen eikä perusteisiin vedota kuulemisen aikana. Tämä voi vaarantaa oikeuden toteutumisen etenkin kilpailuasioissa. Teemaan palataan kappaleessa 4.2. Tästä näkökulmasta on myös huomioitava, että osapuolet saattavat vaieta tarkoituksellisesti – *mala fide*.

On myös syytä korostaa, että esimerkiksi OK 24:3.2:n väittämistaakkaan ei suhtauduta välimiesmenettelyssä yhtä ehdottomasti kuin prosessissa yleisissä tuomioistuimissa.⁵² Tämä osaltaan kertoo siitä, että kaikkia valtiollisen lainkäytön piirissä olevia siviiliprosessin periaatteita – ehdottomiakaan sellaisia – ei voida suoraan siirtää välimiesmenettelyyn *ordre public* -perusteiseen arviointiin. Etenkin kuluttajille avautuu tämän myötä laajat mahdollisuudet saada tuomion täytäntöönpano evättyä. Välitysprosessi voidaankin nähdä osittain *sui generis* -luontoisena perinteisiin prosessilajeihin verrattuna. Varsinkin kotimaisessa

47 Ks. VML 43.3 ja 55.1 §.

48 Ks. täytäntöönpanoriidasta ja välimiesmenettelystä esim. Lindfors, Heidi, Välimiesmenettelyn käyttömahdollisuudet ulosottomenettelyyn liittyvässä riidanratkaisussa, s. 179–197 teoksessa Turunen, Santtu (toim.), Riidanratkaisun uusi maailma. Edita 2005, s. 179–195. Täytäntöönpanoprosessista yleisemmin ks. esim. Hemmo 2022, s. 1161–1226 ja Koulu 2007a, s. 269–289.

49 Ks. kuulemisvelvollisuudesta ulosotossa Lindfors 2008, s. 136–141 ja Linna – Leppänen – Kärki 2022, s. 55–56.

50 Näin toteaa myös Kurkela, Matti, Välimiesmenettelylaki. Talentum Media Oy 1996, s. 141.

51 Lakivaliokunnan lausunto n:o 5 perustuslakivaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta 5/1994 vp, s. 5. Tosin eurooppalaisessa mittakaavassa myös täytäntöönpanosta vastaavat usein tuomioistuimet, ks. Lindfors, Heidi, Cross-border Enforcement in the European Framework, s. 345–358 teoksessa Scandinavian studies in law. Almqvist & Wikse 2007 (Lindfors 2007), s. 346. Myös Ruotsissa on tuomioistuimista erillinen ulosottoviranomainen.

52 Ks. erit. KKO:n ratkaisun 2008:77 perustelujen 16 kohta ja kritiikistä esim. Virolainen, Jyrki, Väittämistaakan keventäminen välimiesmenettelyssä ei ole perusteltua, s. 691–705 teoksessa Lindfors, Heidi – Korkea-aho, Emilia – Turunen, Santtu (toim.), Kovia aikoja – riitoja ja maksukyvyttömyyttä – Juhlakirja Risto Koulu 60 vuotta. Edita 2009 (Virolainen 2009), s. 699–702.

oikeuskirjallisuudessa kyseinen tulkinta on saanut myös kovaa kritiikkiä.⁵³ Tulee kuitenkin huomioida, että lopulta koko menettelyn pitäisi pohjautua osapuolten tahdonautonomiaan ja vapaaehtoisuuteen, eikä sitä tarvitse sitoa edes kirjoitettuun lakiin.⁵⁴ Näin on perusteltua, etteivät myöskään OK:n prosessinormit syrjäytä välimiesten harkintaa *in abstracto*.

Artikkelin lähtökohtana on nimenomaisesti täytäntöönpanomääräyksen edellytysten tarkastelu Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden näkökulmasta.⁵⁵ Kotimaisen välitystuomion täytäntöönpanoon sovelletaan VML 43–44 §:iä ja ulkomailla annettuun VML 52–53 §:iä. Siten myös välitystuomion täytäntöönpanon epäämisperusteet ovat erilaiset kotimaisilla ja ulkomaisilla välitystuomioilla.⁵⁶ Kyseessä on eräänlainen eksekvatuurimenettely, joka on käytännössä saman tyyppinen kotimaisten ja ulkomaisten tuomioiden osalta: tuomioistuin ei voi tutkia välitystuomion materiaalista oikeellisuutta kuin vain poikkeuksellisissa tapauksissa *ordre public*-perusteella.⁵⁷ New Yorkin sopimus myös käytännössä poisti kaksois-eksekvatuurimenettelyn tarpeen; täytäntöönpanoa voidaan hakea suoraan täytäntöönpanomaassa ilman sen valtion täytäntöönpanomääräystä, jossa tuomio annettiin.⁵⁸ Näin *ordre public* -harkinta jää useimmiten vain täytäntöönpanomaan viranomaisille – tässä tapauksessa ensisijaisesti suomalaiselle käräjäoikeudelle.

2.2 Oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisuus ja VML

Lähtökohtana arvioinnissa voidaan ajatella, että Suomen oikeusjärjestys on kokoelma länsimaisia arvoja ja markkinatalousjärjestelmään sidottuja normeja. Lienee selvää, etteivät näin hatarat ja poliittiset ilmaisut sovellu käytettäväksi *ordre public* -perusteina. Epäämisperusteissa mitättömyyden näkökulmasta korostetaankin olennaisen julkisen intressin loukkausta.⁵⁹ Siitä huolimatta mitättömyyskanteille on tyypillisesti asetettu aikaraja.⁶⁰ Suomessa kaikkiin

53 Virolainen 2009, s. 704 ja Koulu 2007a, s. 299.

54 VML 31.3 § ja kappale 4.4.

55 Käsitteellisesti välitystuomioiden tunnustaminen eroaa hieman täytäntöönpanosta. Tunnustaminen tarkoittaa lyhyesti sanottuna oikeusvoimavaikutuksen antamista välitystuomiolle. Välitystuomiolta edellytetään täytäntöönpanossa usein enemmän, ja esimerkiksi sellaista selvyyttä velvoitteesta, että ulosottomies kykenee pakkokeinojen käyttöön. Selvyydestä ks. KKO 2021:11, 4 ja 5 kohdat.

56 Kotimaisissa välitystuomioissa epäämisperusteet ovat suppeammat verrattuna ulkomaisiin. Ks. esim. OM 2024:16, s. 42–46. Ulkomaisten tuomioiden osalta VML 52–53 §:t vastaavat pitkälti New Yorkin sopimuksen V artiklaa ja UNCITRAL-mallilain 36.1 artiklaa.

57 HE 202/1991 vp, s. 29–30. Ks. myös Turun HO:n ratkaisu 6.6.2012 1257, jossa vahvistetaan, että välitystuomiosta tutkitaan lähes poikkeuksetta vain muodolliset edellytykset.

58 Ks. New Yorkin sopimuksen III artikla.

59 HE 202/1991 vp, s. 8. Kumoamisperusteet sen sijaan edellyttävät asianosaisen disponointia ja selvityksen esittämistä, ks. VML 41 ja 53 § ja esim. Koulu 2007a, s. 115–178.

60 Ks. esim. Norjan Lov om voldgift § 44.1 ja Saksan osalta Zivilprozessordnung § 1059(3) – aikaraja on 3 kuukautta.

mitättömyysperusteisiin voi kuitenkin vedota ilman rajoitteita.⁶¹ Julkisen intressin, Suomen oikeusjärjestyksen perustavaa laatua olevien arvojen ja tietyissä tapauksissa yksilöiden oikeussuojan vähimmäistason ylläpitämisen näkökulmasta onkin perusteltua, ettei *ordre public* -perusteeseen vetoaminen prekludoidu.⁶² Kansainvälisesti poikkeus aikarajan soveltamiseen on edellä viitattujen tapaustenkin valossa pitkälti oikeuskäytäntöön perustuva, sillä laeissa on harvemmin mainintaa *ordre public*:n erityisasemasta. Tutkimuksen kannalta on huomioitava, että arvioinnissa tarkastellaan lopputulosta oikeusjärjestyksen perusteiden valossa – ei koko aineellisen oikeuden näkökulmasta.⁶³ On siis syytä korostaa, että jäljempänä käsiteltävät erityiskysymykset ovat luonteeltaan korostuneen kontrollivallan alaisiksi katsottavia normeja.

VML 40.1 §:n 2 kohdan perusteluissa ei kuitenkaan juuri tarkenneta, mitä Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisuudella tarkoitetaan.⁶⁴ Perinteisesti on tulkittu, että *ordre public* -arvioinnissa huomioidaan sekä prosessuaaliset että aineelliset oikeudet.⁶⁵ Tämä mahdollistaa melko laajan tarkastelun, joka saattaa kannustaa välitystuomioon tyytymätöntä vetoamaan *ordre public* -perusteeseen vain saadakseen epämieluisan tuomion kumottua. *Ordre public* -perustetta onkin luonnehdittu tietynlaiseksi yleislausekkeeksi – poikkeukseksi muuten niin vahvasta välitystuomion lopullisuudesta.⁶⁶ Lisäksi KKO:n oikeuskäytännön puuttuminen⁶⁷ osaltaan kuvastaa välitystuomion vahvaa asemaa ja täytäntöönpanokelpoisuuden epäämisen harvinaislaatuisuutta Suomessa. Kansainvälinen oikeuskäytäntö myös osoittaa, että *ordre public* -peruste on tosiasiaassa vain harvoin estänyt välitystuomion täytäntöönpanon.⁶⁸ Tulee kuitenkin korostaa, että riippumatta siitä, onko välitystuomio kotimainen vai ulkomainen, yleisellä alioikeudella on velvollisuus *ex officio* tutkia, onko täytäntöön pantavaksi haettu välitystuomio Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastainen.⁶⁹

61 Kansainvälisessä käytännössä se on harvinaista, mutta *ordre public* -peruste on tässä poikkeus, ks. esim. Saksan korkeimman oikeuden tuomio III ZB 55/99, s. 8–9 ja HKOFI 2661.

62 Vrt. Born 2021, s. 3677.

63 Ks. KKO 1989:24, jossa esitettiin väite *ordre public* -perusteesta, koska tuomio olisi ollut Suomen aineellisen oikeuden soveltamisen perusteella erilainen. KKO hylkäsi väitteen alueperiaatteen nojalla.

64 HE 202/1991 vp, s. 25. Perusteluissa puhutaan osapuolen velvoittamisesta Suomen lain vastaiseen suoritukseen tai pakottavan oikeusohjeen sivuuttamiseen.

65 Lindfors, Heidi, Kansainvälinen ulosotto, s. 951–1006 teoksessa Koulu, Risto – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna, *Insolvenssioikeus*. Alma Talent 2017, s. 985.

66 Koulu 2007a, s. 22. Epäämisperuste omaksuttiin VML:iin New Yorkin sopimuksen ratifoinnin yhteydessä, ks. Peltonen, Jukka, Pakottavista oikeusohjeista välimiesmenettelyssä, s. 298–315 teoksessa Halila, Heikki – Hemmo, Mika – Sisula-Tulokas, Lena (toim.), *Juhlajulkaisu Esko Hoppu 1935 -- 15/1 – 2005*. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2005 (Peltonen 2005), s. 310–311.

67 VML 41 §:n soveltamisesta löytyy yksi ratkaisu, joka koskee lähinnä pykälän 2 kohtaa. Ks. KKO 2010:30. Myös ratkaisussa KKO 2016:51 *ordre public* -perustetta sivuttiin lyhyesti.

68 Hobér, Kaj, *Defenses to Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards in the United States*. Nordisk Tidsskrift for International Ret (48)1979, s. 38–57, s. 52.

69 Ks. esim. Hemmo 2022, s. 1168; Koulu 2007a, s. 211 ja Inkeroinen, Pekka, Kansainvälinen välimiesmenettely erityistapauksena, s. 77–105 teoksessa Turunen, Santtu (toim.), *Välimiesmenettely lainkäyttönä ja lainkäytössä* 2007, s. 104.

Oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisuus merkitseeikin arvoja ja periaatteita, joita ei voida missään olosuhteissa sivuuttaa. Lisäksi pakottavan oikeusohjeen sivuuttaminen voi muodostaa tällaisen perusteen, mutta tämä ei koske kaikkia pakottavia säännöksiä.⁷⁰ Kuten todettua, se on myös ainoa keino saada tuomioistuin arvioimaan välitystuomion aineellista sisältöä. Oikeuskirjallisuudessa on suhtauduttu vaihtelevasti siihen, mitkä perusteet ja kuinka laajasti *ordre public*-periaatteen nojalla välitystuomion täytäntöönpano voisi estyä. Lisäksi loukkauksen suuruuden tai törkeyden arviointi on keskeistä, etenkin EU-oikeudessa, kuten myöhemmin tullaan havaitsemaan.

2.3 Tuomioistuinten tutkimisvalta prosessuaalisten ja aineellisten seikkojen valossa

Tuomioistuinten yleinen tutkimisvalta välitystuomioiden pätevyyden osalta on lähtökohtaisesti rajallista. Myös EU:n siviiliprosessioikeuden osalta on yleisesti hyväksytty ajatus tuomioistuimen rajallisesta velvollisuudesta arvioida viran puolesta *ordre public*-perusteita.⁷¹ On lisäksi huomioitava, että EU:n oikeudella on aina etusija kaikkeen kansalliseen lainsäädäntöön nähden.⁷² Nämä peruslähtökohdat asettavat tiettyjä velvollisuuksia tuomioistuimille välitystuomion tutkimisen suhteen, mutta toisaalta ovat jokseenkin ristiriidassa välitystuomioiden vahvan sitovuuden kanssa. On myös huomattava, että hakemusasian käsittelyssä vain harvoin järjestetään suullinen istunto, jossa vastapuolta kuultaisiin – näin kirjallisesti esille tulleet seikat johtavat siihen, että käytännössä useimmissa tapauksissa vain tuomiolauselman tarkastetaan seikkaperäisemmin.⁷³

Esimerkiksi Itävallassa on katsottu, että usean välimiehen kokoonpanossa yhden välimiehen jättäminen päätösneuvotteluiden ja päätöksenteon ulkopuolelle muodostaa *ordre public*-tyyppisen esteen täytäntöönpanolle.⁷⁴ Huomionarvoista Itävallan korkeimman oikeuden päätöksessä on se, ettei perusteluja johdettu New Yorkin sopimuksesta, vaan *kansallisista* prosessiperiaatteista. Myös Suomessa on pohdittu kansallisten erityisilanteiden merkitystä, ja usein päädytään siihen, ettei sellaisia perusteita ole.⁷⁵ Itävallan korkeimman oikeuden ratkaisun myötä voidaan kuitenkin tarkastella sitä, ovatko kannekieltomääräykset suomalaisena erityispiirteenä mahdollisia.

70 HE 202/1991 vp, s. 25.

71 Asia C-430/93 *van Schijndel*, 20–21 kohdat.

72 Asiat C-6/64 *Costa v. ENEL* ja C-106/77 *Simmenthal*, 17 kohta.

73 Möller 1997, s. 94.

74 Itävallan korkeimman oikeuden (OGH) päätös 19.11.2019, 3 Ob 13/19m. Tuomiossa korostettiin, että jokaisella nimetyllä välimiehellä tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa tuomion lopputulokseen. Käsiteltävässä tapauksessa yhdelle välimiehistä oli annettu nähtäväkseen käytännössä valmiiksi kirjoitettu tuomio, joka OGH:n mukaan rikkoo Itävallan prosessuaalista *ordre public*-normistoa. Suomessa arviointi saattaisi olla saman suuntaista.

75 Hemmo 2022, s. 1014.

Välitystuomion aineellinen arviointi muodostaa melko suuren poikkeuksen siihen pääsääntöön, jonka mukaan välimiesmenettelyn käyttökelpoisuus riidanratkaisumenetelmänä riippuu olennaisesti siitä, että täytäntöönpanon epäämisperusteita tulkitaan suppeasti, ja vain karkeat menettelyvirheet voivat johtaa täytäntöönpanon epäämiseen.⁷⁶ Onkin esitetty, että täytäntöönpanon epäämisen tulisi olla *ehdottoman välttämätöntä*, sillä muuten välimiesmenettelyyn käytetty aika ja raha ovat yhteiskunnan kannalta menetettyjä resursseja.⁷⁷ Välitystuomion aineellinen tutkiminen on tasapainoilua yleisten periaatteiden ja julkisen intressin välillä. Kuten prosessiseikkojen osalta, myöskään aineellisen pätevyyden tutkimisvaltaa, laajasta sopimusvapaudesta huolimatta, ei tuomioistuimilta voida etukäteen poissulkea *ordre public* -normien pakottavuuden vuoksi.

3 PROSESSUAALINEN NÄKÖKULMA ORDRE PUBLIC - PERUSTEISIIN

3.1 Lähtökohdat prosessuaaliseen arviointiin

Prosessuaalisten seikkojen arvioinnissa keskitytään tässä oikeuden väärinkäytön kiellon ja valeprosessien suhteen arviointiin, kannekieltomääräykseen sekä oikeusvoimavaikutuksen rooliin täytäntöönpanossa. Näistä erityisesti kannekieltomääräyksillä on vahva liityntäpinta EU-oikeuteen. Lisäksi oikeusvoimavaikutuksen tarkastelun yhteydessä tuodaan esille hyvinkin ristiriitaisia näkemyksiä oikeuskirjallisuudesta. Näin havaitaan, että *ordre public* -perusteet johtavat yllättävänkin monimutkaisiin tulkintatilanteisiin huolimatta siitä, että lähtökohtaisesti prosessiseikkojen rooli täytäntöönpanon epäämisperusteena kytkeytyy muihin, erikseen ja tarkkarajaisemmin määriteltyihin mitättömyys- ja kumoamisperusteisiin.

3.2 Oikeuden väärinkäytön kiello ja valeprosessit

Valeprosessissa on käytännössä kyse siitä, että välitystuomio syntyisi keinotekoisesti järjestetyn prosessin myötä. Tällöin riitaa osapuolten välillä ei todellisuudessa ollut, vaan prosessin lopputulos oli jo ennakolta sovittu ja välimiesmenettelyn tarkoitus *mala fide* -luontoinen. Eurooppalaisen täytäntöönpanoyhteistyön ja siviiliprosessuaalisten tuomioiden liikkumisen helpottumisen yhteydessä Suomessa pohdittiin laajemminkin valeprosessien riskiä – erityisesti väärän

76 KKO 2018:48, 11 kohta ja KKO 2008:77, 10 kohta.

77 Koulu 2007a, s. 116.

ulosottoperusteen ja velkojensuojan näkökulmista.⁷⁸ Lienee selvää, että ”puhdas” valeprosessi täyttää *ordre public* -perusteen.⁷⁹ Selvissä tapauksissa takaisinsaantilain (758/1991) 5 § tarjoaa myös keinon puuttua järjestelyyn,⁸⁰ jolloin itse välitystuomio jää periaatteessa voimaan, eikä täytäntöönpanoa evätä siinä mielessä, että tuomio mitätöityisi.

Valeprosessin yhteydessä voi esiintyä myös useita muita *ordre public* -perusteen täyttäviä piirteitä,⁸¹ joten prosessin tunnistaminen peitetarinaksi voi olla haastavaa. Lisäksi täysin ilman oikeita riitakysymyksiä annetun välitystuomion voidaan katsoa olevan New Yorkin sopimuksen soveltamisalaan kuulumaton, sillä tällainen tuomio ei täytä New Yorkin sopimuksen II artiklan määritelmää. Siten valeprosessin ja New Yorkin sopimuksen suhdetta ei ole tarvetta pohtia laajemmin, mutta täytäntöönpanon epäämisen tulee silti olla mahdollista. Tähän oikeuden väärinkäytön kieltä tarjoaa mahdollisuuden, joka tekeekin *ordre public* -arvioinnista mielenkiintoisen.

Peilattaessa valeprosessia oikeuden väärinkäytön kieltöön, tulee ottaa huomioon esimerkiksi valheellisen todistelun esittäminen ja muut prosessissa käytetyt, siviiliprosessissa yleisesti kielletyt toimet. Koko prosessin osoittaminen valheelliseksi voikin osoittautua haastavaksi tehtäväksi huomioiden tuomioistuinten suppea tutkimisvalta. Tältä osin tilanne on ongelmallinen, sillä myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen⁸² (EIS) 17 artikla edellyttää oikeuden väärinkäytön kiellon vastaisten toimien tunnistamista ja epäämistä. Välitystuomion täytäntöönpanoasiassa kyseisen *ordre public* -perusteen osoittaminen kuitenkin tosiasiallisesti jää melko pitkälle vastaajan todistelun varaan. Viime kädessä valeprosessilla aikaan saatu tuomio saattaa koskea lähinnä omaisuudensuojaa, joka ei kuulu EIS 17 artiklan suoraan soveltamisalaan.⁸³ On keskeistä havaita, että tällaiset muodollisesti pätevät tuomiot voidaan *ordre public*:n nojalla sivuuttaa.

78 Linna, Tuula, Europeanization of Insolvency Law, s. 153–196 teoksessa Ervo, Laura – Gräns, Minna – Jokela, Antti (eds.), Europeanization of procedural law and the new challenges to fair trial. Groningen Europa Law 2009, s. 191.

79 Esim. Ruotsin korkeimman oikeuden tuomiossa Nytt Juridiskt Arkiv (NJA) 2002 C 45 täytäntöönpano evättiin *ordre public*:n nojalla.

80 Ks. Hallituksen esitys eduskunnalle konkurssilainsäädännön uudistamiseksi 26/2003 vp, s. 130, jossa puhutaan ”perusteettomista tuomioista”. Ks. myös Havansi, Erkki, Konkursisriidat ja Välimiesmenettely, s. 29–46 teoksessa Tepora, Jarno – Tulokas, Mikko – Vihervuori, Pekka (toim.), Juhlajulkaisu Juhani Wirilander 1935-30/11-2005. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2005, s. 46.

81 Ratkaisussa NJA 2015, s. 433 Högsta domstolen pohti muun muassa välimiesmenettelyn järjestelyn tarkoitusta ja prosessipetoksen mahdollisuutta. Prosessin lopullinen tarkoitus jäi epäselväksi ja asia palautettiin alempaan asteeseen.

82 Euroopan ihmisoikeussopimus (Suomen osalta hyväksytty 1990/438 ja saatettu lisäpöytäkirjoineen voimaan asetuksella 1990/439).

83 Linna, Tuula, Oikeuden väärinkäytön kieltö ja sen sovelluksia. LM 4/2004 s. 622–638 (Linna 2004), s. 629.

Oikeuden väärinkäytössähän on pohjimmiltaan kyse muodollisesti pätevän oikeustoimen sivuuttamisesta.⁸⁴ Tuomioistuimien on tehtävä havaintoja heikkojen indisioiden pohjalta, joten on olemassa todellinen riski oikeuden väärinkäytön, valeprosessin, havaitsematta jäämisestä, sillä hakemusasiat ovat pitkälti summaarisia menettelyltään.

Valeprosessien kohdalla ei ole tarkoituksenmukaista arvioida soveltamiskynnystä. Lienee selvää, että kyseessä on niin perustavanlaatuinen oikeuden väärinkäyttöä koskeva tilanne, että Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisuus täyttyy. Olisi epätarkoituksenmukaista puhua ”vain hieman” valheellisista prosesseista. Erityisen ongelmalliseksi tilanne muodostuu, jos valeprosessilla aikaansaadaan mahdollisesti täytäntöönpanokelpoinen kannekieltomääräys, johon perehdytään seuraavaksi.

3.3 Kannekieltomääräys – käyttökelpoinen puolustuskeino torpedokanteita vastaan?

Kannekieltomääräykset voidaan jakaa ainakin kahteen eri kategoriaan, sillä määräyksen voi antaa tuomioistuin, jolloin välimiesmenettelyn aloittaminen pyritään estämään. Toinen mahdollisuus on välimiesten antama kannekielto, jolla vastaavasti pyritään estämään kanteen nostaminen valtiollisessa tuomioistuimessa. Tässä tarkastellaan kannekieltomääräystä nimenomaisesti välimiesoikeuden antamana eli välitystuomion täytäntöönpanoa, joka sisältää kannekieltomääräyksen. Vanhastaan Suomessa on katsottu, että kannekieltomääräykset ylipäätään ovat *ordre public*:n nojalla kiellettyjä.⁸⁵ Kannekieltomääräys voidaan nähdä eräänlaisena välimiesten käyttämänä turvaamistoimena,⁸⁶ jolla pyritään estämään haittatarkoituksessa nostettavat ”torpedokanteet” ja myöhemmät identtiset prosessit samasta asiasta. Täytäntöönpanoa on lähtökohtaisesti tarkasteltava rajat ylittävissä tilanteissa, sillä Suomessa maan sisäisesti tuskin on tarvetta antaa kannekieltomääräystä, sillä tuomioistuimet tutkivat oman toimivaltansa aina VML 2 ja 5 §:n mukaisesti. Siksi etenkin EU-oikeuden vaikutus nousee keskeiseen rooliin.

EUT:n ratkaisukäytännössä on viime aikoina noussut esille erityisesti välimiesmenettelyn ja tuomioistuimessa käytävän siviiliprosessin samanaikainen vireilläolo ja välitystuomion täytäntöönpano tällaisessa tilanteessa. Yleisesti EU:n sisällä tuomiot liikkuvat Bryssel

84 Ibid., s. 631.

85 Koulou, Risto, Anti-suit injunction ja suomalainen tuomioistuin. *Business Law Forum* 1/2004, s. 229–249, 243 ja Möller, Gustaf, Sananen oikeudenkäymiskaaren yleisen turvaamistoimissäännöksen soveltamisalasta. *DL Defensor Legis* 5/2001, s. 915–918 (Möller 2001), s. 916. Vrt. Hemmo 2022, s. 817 ja Savola, Mika, Oikeudenkäymiskaaren yleisen turvaamistoimissäännöksen soveltamisalasta. *Defensor Legis* 3/2001, s. 435–468, 458.

86 Turvaamistoimista välimiesmenettelyssä ks. esim. Hemmo 2022, s. 763–812.

I -asetuksen⁸⁷ nojalla, mutta välimiesmenettely (engl. arbitration) on rajattu asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle.⁸⁸ On myös tärkeää havaita, että New Yorkin sopimus on Bryssel I -asetuksen 73(2) artiklan nojalla ensisijainen suhteessa asetukseen. Bryssel I -asetuksen soveltamisalarajaus aiheuttaakin haasteita yhtäältä kansallisten tuomioistuinten ja toisaalta EUT:n toimivallan suhteen, kun kyse on EU-valtioiden rajat ylittävistä tilanteista.⁸⁹ Jos vielä huomioidaan se, että välimiehet voivat antaa suoritevelvoitteiden lisäksi myös muunlaisia määräyksiä, esimerkiksi teettämis- ja kieltomääräykset ovat mahdollisia⁹⁰, voidaan katsoa, että myös kannekiellot kuuluvat välimiesten tuomiovallan piiriin.

Tällaiset torpedokanteet, jotka usein pannaan vireille valtioissa, jotka tiedetään hitaiksi toimivaltakysymysten osalta, voivat haitata suurestikin pääasian käsittelyä ja aiheuttaa merkittävästi lisäkustannuksia. Näiden haittojen estämiseksi kannekieltomääräykset voisivat olla tehokas keino. Kansallisten tuomioistuinten antamat kannekieltomääräykset ovat yksiselitteisesti kiellettyjä Euroopan Unionin alueella.⁹¹ Euroopan Unionin tuomioistuin (EUT) on ratkaisuisaan todennut, että tuomioistuimen antama kannekieltomääräys on EU-oikeuden perusteiden vastainen ja siten *ordre public* -normiston mukaisesti täytäntöönpanokelvoton.⁹² Huomionarvoista on kuitenkin, että asiassa *Gazprom* EUT totesi, ettei välitystuomiossa annettu kannekieltomääräys kuulu Bryssel I -asetuksen soveltamisalaan, eikä se siten ole suoraan asetuksen tai EU-oikeuden perusteiden vastainen.⁹³

Välimiesmenettelyiden kohdalla Bryssel I -asetus ei tule sovellettavaksi, joten tilanne on tältä osin epäselvä ja asia jää näin kunkin jäsenvaltion ja New Yorkin sopimuksen pohjalta ratkaistavaksi. Siksi seuraavassa tarkastellaan *ordre public*:n näkökulmasta erityisesti OK 7:3:n ja PL 21 §:n asettamia rajoituksia (ja mahdollisuuksia) panna täytäntöön tällainen kieltomääräys.

87 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1215/2012, annettu 12. päivänä joulukuuta 2012, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla (uudelleenlaadittu).

88 Ks. asetuksen 1(2)(d) artikla ja johdanto-osan 12(4) kohta, jossa mainitaan erikseen täytäntöönpano. Ks. lisäksi Bryssel I -asetuksen ja välimiesmenettelyn suhteesta Linna, Tuula, Bryssel I -asetuksen ja välimiesmenettelyn suhde: välityssopimuksen suojaaminen kannekieltomääräyksellä (anti-suit injunction)? Defensor Legis 2/2016, s. 178–195 (Linna 2016).

89 Ristiriitaisten tuomioiden osalta ks. Hemmo 2022, s. 1205–1209. Komissio on myös ehdottanut selkeämpää toimivaltajakoa ja, että Bryssel I -asetuksesta tulisi ainakin osittain poistaa välimiesmenettelyä koskeva soveltamisalarajaus, ks. Vihreä kirja tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla annetun neuvoston asetuksen (EY) n:o 44/2001 tarkistamisesta. KOM(2009) 175 lopullinen, s. 9.

90 Koulu 2007, s. 257 ja Ovaska 2007, s. 183–184.

91 Asia C-159/02 *Turner*, 31 kohta. Edes *mala fide* nostettujen kanteiden kieltäminen ei ole mahdollista. Tässä käytetään termiä kannekieltomääräys tarkoittamaan myös välimiesten antamaa määräystä. Esim. Hemmo 2022, s. 816–817 erottelee terminologialtaan tuomioistuimen antaman määräyksen. Vrt. Linna 2016, s. 188.

92 Ks. asiat C-185/07, 29 ja 31 kohdat; sekä C 536/13, 33 kohta.

93 C-563/13, 44 kohta. Perusteluissa ei suoraan viitata oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisuuteen.

Käytännössä kannekieltomääräyksellä olisikin yhteys OK 7:3:n turvaamistoimimääräykseen. Ensin onkin tarkoituksenmukaista perehtyä siihen, onko kannekieltomääräys ylipäättään mahdollinen Suomessa. Vasta tämän jälkeen voidaan ottaa kantaa tällaisen määräyksen sisältävän välitystuomion täytäntöönpanoon.

OK 7:3 on väljästi muotoiltu, ja onkin huomautettu, että kannekieltomääräys voisi olla mahdollinen kyseisen pykälän nojalla.⁹⁴ Pykälän perusteluissa myös todetaan, että tuomioistuin voi määrätä toimenpiteistä, joilla pyritään turvaamaan hakijan oikeus.⁹⁵ Voidaan ajatella, että kannekieltomääräyksellä turvataan hakijan oikeus saada asia ratkaistuksi jo aloitetussa tai päättyneessä prosessissa. Erityisesti pykälän 5 kohta mahdollistaa hyvinkin laajasti erilaiset turvaamistoimet. Kannekieltomääräys olisi myös helposti pantavissa täytäntöön UK 2:2:n mukaisesti. Yleisesti *civil law* -maissa on suhtauduttu kielteisesti kannekieltomääräysten täytäntöönpanoon.⁹⁶ Suomessa on kuitenkin annettu ainakin yksi käräjäoikeuden tuomio, jossa eräänlainen kannekieltomääräys oli mukana.⁹⁷ Ongelmaksi muodostuu etenkin PL 21 §:n ja EU:n perusoikeuskirjan⁹⁸ 47 artiklan takaamat oikeudet saada asia valtiollisen viranomaisen tai tuomioistuimen ratkaistavaksi.⁹⁹ PL 21 §:llä ensinnäkin takaa jokaiselle mahdollisuuden saada asiansa riippumattoman lainkäyttöelimen ratkaistavaksi, vaikka tuomioistuinten toimivaltaa voidaan sinänsä rajoittaa.¹⁰⁰ Kannekieltomääräyksellä välimiesoikeus¹⁰¹ voisi välitystuomiolla kuitenkin estää asian käsittelyn virallisessa tuomioistuimessa.

Periaatteessa siviiliprosessissa tuomioistuimen antamassa määräyksessä oikeudenloukkaus ei ole niin merkittävä, mutta välitystuomion täytäntöönpanolla tuomioistuin luovuttaa kokonaan toimivaltansa ja estää asian tutkimisen valtiollisessa menettelyssä. HE:n perusteluissa OK 7:3:n osalta ei myöskään millään tavalla viitata tällaiseen mahdollisuuteen.¹⁰² Lisäksi POK 47 artiklan tulkinnassa EUT on vahvistanut, että etenkin perusoikeuksien näkökulma on huomioitava tuomioistuimeen pääsyssä ja se on olennainen osa unionin oikeutta.¹⁰³ Näin lienee selvää, ettei yhdestä käräjäoikeuden ratkaisusta huolimatta kannekieltomääräyksen sisältävää tuomiota, saati välitystuomiota, voida panna täytäntöön, vaan ne on hylättävä Suomen oikeusjärjestyksen

94 Hemmo 2022, s. 817, joka esittää OK 7:3:n "teoriassa sallivan" kannekieltomääräykset.

95 Hallituksen esitys eduskunnalle turvaamistointa koskevan lainsäädännön uudistamisesta 179/1990 vp, s. 15.

96 Hobér, Kaj, Determining the jurisdiction of arbitral tribunals sitting in Sweden. *Romanian Arbitration Journal Revista Romana de Arbitraj* 6(1) 2012, s. 1–9, 8 ja Möller 2001, s. 916.

97 Hemmo 2022, s. 817, alaviite 164, jossa viitataan Helsingin käräjäoikeuden päätökseen 14.3.2001 6757.

98 Euroopan unionin perusoikeuskirja (2012/C 326/02).

99 PL 21.2 § ei sovellu välimiesmenettelyyn miltään osin. Ks. Helsingin hovioikeuden tuomio 8.5.2024 S 24/203.

100 Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta 309/1993 vp, s. 74.

101 Välimiesoikeus-termiä käytetään esim. VML:n perusteluissa. Ks. HE 202/1991 vp.

102 HE 179/1990 vp, s. 14–15. HE:ssa puhutaan lähinnä materiaalisista ja suoritusveloitteisiin liittyvistä toimista.

103 Asiat C-112/13, 51 kohta; C-327/10, 48 ja 49 kohdat ja C-292/10, 47 kohta.

perusteiden vastaisena. Jos huomioidaan vielä vallitseva eurooppalainen käytäntö, ei ole perusteltua olettaa, että Suomen oikeusjärjestyksen perusteet sallisivat poikkeuksen kannekieltomääräykselle.¹⁰⁴ Lisäksi on huomattava, että kannekieltomääräys estäisi EUT:n korostaman *access to court* -periaatteen toteuttamisen, sillä välimiesoikeus ei voi pyytää ennakkoratkaisua EUT:lta.¹⁰⁵ Tämä osaltaan puoltaa sitä, ettei kieltomääräystä voida *ordre public*:n nojalla hyväksyä, vaikka EUT ei kategorisesti tämänsisältöisiä välitystuomiota kieltänytkään.

3.4 Oikeusvoima ja ristiriitaiset tuomiot

Oikeusvoimaisella tuomiolla tarkoitetaan tässä yhteydessä tuomioistuimen lopullisesti ratkaisemaa asiaa ja tuomion sisällöllistä sitovuutta myöhempiin ratkaisuihin.¹⁰⁶ Erityisesti tarkastellaan sitä, voidaanko välitystuomio, joka on ristiriidassa oikeusvoimaisen tuomion kanssa, panna täytäntöön vai tuleeko se hylätä oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisena. Ensimmäiseksi tulee palauttaa mieleen, että välitystuomio perustuu VML 2§:n mukaisesti asiaan, josta voidaan tehdä sovinto. Sovinnon ei taas tarvitse olla yhdenmukainen minkään tuomion kanssa, vaan osapuoliautonomiaan kuuluu vahva sopimusvapaus loppuratkaisusta.¹⁰⁷ Aluksi onkin syytä perehtyä prosessinedellytyksiin tarkemmin.

Väl miesmenettely voidaan aloittaa, vaikka sama asia olisi ratkaistu jo lainvoimaisella tuomiolla – asian välityskelpoisuus ei siis poistu oikeusvoimaisen tuomion myötä.¹⁰⁸ Tämä on johdettavissa jo väl miesmenettelyn sopimusperusteisuudesta ja osapuolten vapaasta disponointivallasta. Väl mieslainkäyttöön on pitkälti yksityisautonomiaan ja osapuolten kahdenvälisiin sopimuksiin perustuvaa menettelyä. Välitystuomion täytäntöönpanovaiheessa kyse ei kuitenkaan enää ole pelkästä tahdonvaltaisesta asiasta, sillä mukaan astuu mahdollisesti ulosottomies pakkokeinoineen. Julkisen vallan käyttö ulosotossa edellyttääkin aina asianmukaisuutta sekä sitä, että asianosaisten sekä kolmansien tahojen oikeusturva toteutuu.¹⁰⁹ Pohdittavaksi tulee siten yhtäältä osapuolten disponointivallan ja toisaalta julkisen intressin asettamat vaatimukset oikeusvoiman ulottuvuuden näkökulmasta.

104 Ks. eurooppalaisesta käytännöstä esim. Marcisz, Pawe – Orzel-Jakubowska, Aleksandra, The right to be unheard – recognition and enforcement of anti-suit injunctions issued by arbitrators in the EU. *Journal of International Dispute Settlement* 10(1) 2019, s. 1–22, 16–22.

105 Oikeustila vahvistettiin ensimmäisen kerran asiassa C-102/81 *Nordsee*, ks. erityisesti tuomion 13 ja 15 kohdat.

106 Ks. tuomion oikeusvoimasta siviiliprosessissa esim. Lappalainen – Hupli 2021, s. 760–778.

107 Ks. sovittelusta esim. Hietanen-Kunwald, Petra, Siviili- ja kauppaoikeudellisten asioiden sovittelu, s. 109–124 teoksessa *Ervasti, Kaijus – Attias, Miriam (toim.), Sovittelu ja sen sovellukset*. Edita 2022.

108 Männistö, Jarkko, Oikeusvoima väl miesmenettelyssä, s. 197–211 teoksessa *Männistö, Jarkko – Viljanen, Pekka (toim.), Prosessioikeudellisia erityiskysymyksiä – juhlaulkaisu Antti Jokela* 26.1.2005. Turun yliopisto 2004 (Männistö 2004), s. 199–200 ja Tirkkonen 1943, s. 228, alaviite 38.

109 Linna – Leppänen – Kärki 2022, s. 38.

Lähtökohtaisesti kaikki tuomiot, eli pääasiassa annetut ratkaisut, saavat oikeusvoiman riippumatta asian tutkimislaajuudesta tai summaarisesta käsittelystä.¹¹⁰ Siten myös OK 8 luvun mukaisesti käsitelty välitystuomion täytäntöönpanomääräys tulee oikeusvoimaiseksi. Oikeusvoimavaikutuksen keskeisimmät tavoitteet ovat ensinnäkin säilyttää jo ratkaistut oikeudelliset olosuhteet vakaina ja toisaalta rakentaa luottamusta oikeustilan pysyvyyteen.¹¹¹ Erityisesti positiivinen ja negatiivinen oikeusvoima, jotka ovat molemmat ehdottomia prosessinesteitä,¹¹² on otettava huomioon ja suhteutettava välitystuomion erittäin vahvaan sitovuuteen. Ensinnäkin on syytä huomata, että esimerkiksi EU-alueella *toisessa valtiossa* annettu tuomio väistyy välitystuomion tieltä, koska New Yorkin sopimus on ensisijainen Bryssel I -asetukseen nähden.¹¹³ Täten ongelma voi aktualisoitua käytännössä vain, kun sekä välitystuomio että tuomioistuimen antama tuomio ovat kotimaisia.

Kotimaisessa siviiliprosessioikeudessa yleisesti tunnettu jälkisattumus antaa mahdollisuuden vedota uusiin seikkoihin, jos ne ilmenevät vasta oikeusvoimaisen tuomion antamisen jälkeen.¹¹⁴ Jälkisattumus on siten oikeusvoimavaikutuksen ulkopuolella. Uusi välitystuomio, vaikkakin se olisi annettu samasta asiasta, samoilla perusteilla, on periaatteessa tuomioistuimen näkökulmasta uusi seikka. Onkin esitetty, että välitystuomioon, joka olisi ristiriitainen oikeusvoimaisen tuomion kanssa, voisi soveltaa jälkisattumusta koskevia periaatteita.¹¹⁵ Tämä mahdollistaisi välitystuomion täytäntöönpanon.

Välitystuomion vahva sitovuus ja osapuolten laaja sopimusautonomia antaisivat myös viitteitä siitä, että välitystuomio olisi ensisijainen jopa kotimaiseen oikeusvoimaiseen tuomioon nähden. Oikeuskirjallisuudessa on lisäksi todettu, että jopa tismalleen samasta, jo oikeusvoiman saavuttaneesta asiasta, olisi mahdollisuus saada uudella, ristiriitaisella välitystuomiolla, täytäntöönpanomääräys.¹¹⁶ Epääminen vastaavasti olisi mahdollista *ordre public* -perusteella, sillä oikeusvoimavaikutus on usein luettu osaksi oikeusjärjestyksen perusteita.¹¹⁷ Siten ei ole syytä olettaa, etteivätkö oikeusvoimavaikutus ja lainkäytön ristiriidattomuuden periaate olisi osa myös Suomen oikeusjärjestyksen perusteita.

110 Linna 2022, s. 35–36.

111 Lappalainen – Hupli 2021, s. 751.

112 Ibid., s. 752 ja Tirkkonen – Halila 1977, s. 277.

113 Linna 2016, s. 192. Tässä artikkelissa ei ole mahdollisuutta syventyä sen tarkemmin niihin monimutkaisiin seurauksiin, joita tapahtuu tilanteessa, jossa Bryssel I -asetuksen nojalla täytäntöönpantu tuomio pitäisi peräyttää uudemman välitystuomion vuoksi.

114 Lappalainen – Hupli 2021, s. 770.

115 Männistö 2004, s. 201.

116 Männistö 2004, s. 200 ja Lappalainen, Juha, Siviiliprosessioikeus 2. Lakimiesliiton Kustannus 2001, s. 456, joka viittaa asianosaisten disponointitoimien seurauksena tapahtuviin muutoksiin ja mahdollisuuteen soveltaa *factum superveniens* -doktriinia.

117 Ks. Schwarz, Franz T. – Ortner, Helmut, The Arbitration Procedure – Procedural Ordre Public and the Internationalization of Public Policy in Arbitration. Austrian Yearbook on International Arbitration 2008, s. 133–220, 212–215 ja samansuuntaisesti Sveitsin korkeimman oikeuden tuomio 13.4.2010, 4A_490/2009.

Keskeisin argumentti samasta asiasta annetun uuden välitystuomion täytäntöönpanon puolesta on, että asianosaiset voisivat joka tapauksessa sopimalla järjestää keskinäiset suhteensa.¹¹⁸ Teoriassa *inter partes* asia on näin, mutta kuten edellä on todettu, täytäntöönpanossa ja ulosotossa on huomioitava sekä julkinen intressi että kolmansien osapuolten asema. Tällaisella järjestelyllä saatetaan myös yrittää vaikuttaa esimerkiksi velkojien asemaan. Tuomioiden oikeusvoimaa koskee lisäksi EIS:n 6 artikla, jonka tulkinnessa olennainen kysymys on, onko kantaja saanut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin?¹¹⁹ Myöntävän vastauksen jälkeen tuomioistuimien resurssien tuhlaus, oikeusvarmuuden horjutus ja kohtuuttoman prosessitaakan aiheuttaminen vastapuolelle puoltavat täytäntöönpanon epäämistä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) on lisäksi todennut, ettei lainvoimaisesti ratkaistua asiaa saa ottaa uudelleen tutkittavaksi.¹²⁰ Samasta asiasta annetun uuden välitystuomion tunnustaminen vastaisi *de facto* asian uudelleentutkimista. Lisäksi jälkisattumuksen soveltaminen välitystuomion täytäntöönpanoon muistuttaa keinotekoista järjestelyä, sillä tosiasiasa myöhemmässä identtisessä tuomiossa ei ole kyse uudesta seikasta. Näillä perusteilla ristiriitainen välitystuomio ei ole täytäntöönpanokelpoinen *ordre public*:n nojalla, eli täytäntöönpano on evättävä.

4 AINEELLISOIKEUDELLINEN NÄKÖKULMA ORDRE PUBLIC -PERUSTEISIIN

4.1 Lähtökohdat aineelliseen arviointiin

Seuraavassa keskitytään lähinnä EU:n kilpailuoikeuden vaikutustenarviointiin soveltamiskynnyksen osalta. Lisäksi huomioidaan kuluttajansuojan sekä mallilakien pakottavan normiston vaikutus täytäntöönpanoon Suomessa. Arviointi on korostuneesti EU-oikeuden näkökulmaan painottuvaa siitä syystä, että aineellisia seikkoja on jo ruodittu etenkin kansainvälisessä kirjallisuudessa hyvinkin kattavasti ja toisaalta EUT on viime aikoina ottanut mielenkiintoisia kantoja välitystuomion ja *ordre public* -normien soveltamisalaan.

4.2 EU:n kilpailuoikeus ja *ordre public*:n soveltamiskynnys

Välimiesmenettelyiden ja EU-oikeuden välinen suhde on ajankohtainen EUT:n ratkaisujen valossa myös aineellisen arvioinnin näkökulmasta. Aiheen merkittävyyttä ei kuitenkaan pidä suurennella, eikä välimiesmenettelyllä usein olekaan aineellisesta näkökulmasta relevanttia EU-oikeuteen liittyvää kytkentää.¹²¹ Oikeuskäytännön muutos ja kilpailuoikeuden kasvava

118 Männistö 2004, s. 200.

119 Linna, Tuula, Kanteenmuutoskielto, preklusio ja oikeusvoima – prosessioikeuden klassikkoja. Lakimies 3-4/2015, s. 339–366, 355.

120 *Brletić v. Croatia* (tuomio 19.1.2014), 38 kohta.

121 Koulou 2007a, s. 19.

merkitys¹²² kytkevät kuitenkin välitystuomionkin täytäntöönpanon yhä useammin EU-oikeuden alalle – aineellisestakin näkökulmasta. Koulun aikanaan esittämää näkemystä välimiesmenettelyn ja EU-oikeuden vähäisestä keskinäisestä merkityksestä tulee pohtia uudelleen viimeaikaisen oikeuskäytännön valossa.

Kilpailuoikeuden alueella voitaneen pitää selvänä, että Euroopan Unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 101 (kartellikielto) ja 102 (määräävän markkina-aseman väärinkäyttö) artiklat muodostavat EU:n jäsenmaissa oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvat ehdottomat rajoitteet.¹²³ Kilpailuoikeuden, SEUT 101 ja 102 artiklojen merkitys ja erityisesti välimiesten huoli välitystuomion täytäntöönpantavuudesta on noussut laajemminkin esille EUT:n ratkaisukäytännössä.¹²⁴ Kilpailuoikeuden alaan kuuluvat periaatteet vaativat melko syvällistä tuomion aineellisten kysymysten pohdintaa, vaikka muuten korostetaankin tutkimisvallan erittäin suppeaa luonnetta. EIT on myös oikeuskäytännössään vahvistanut hyvin suppean tulkintalinjan olevan linjassa EIS:n kanssa.¹²⁵ Tästäkin näkökulmasta kilpailuoikeus on *sui generis*-luontoinen kysymys välitystuomion täytäntöönpanon epäämisen yleisessä doktriinissa.

Kilpailuoikeuden tarkastelussa onkin erityisen mielenkiintoista pohtia, onko *ordre public*:lle asetettu matalampi kynnys muihin epäämisperusteisiin verrattuna. Tällaisia viitteitä on nimittäin havaittavissa *ECO Swiss* -ratkaisun perusteluista.¹²⁶ Oikeuskirjallisuudessa on esitetty sekä puoltavia että kieltäviä näkemyksiä madalletusta soveltamiskynnyksestä – usein puhutaan olennaisesta ja ilmeisestä loukkauksesta.¹²⁷ Ensimmäiseksi tulee määritellä, mitä sanaparilla tarkoitetaan. Olennaisuus merkitsee erityisesti SEUT 101 tai 102 artiklan vastaista välitystuomiota ja ilmeisyys viittaa ristiriitaan EUT:n oikeuskäytännön kanssa.¹²⁸ Kilpailuoikeudenkin osalta EUT on ratkaisussaan todennut, että välitystuomio voidaan jättää panematta täytäntöön ainoastaan poikkeustapauksissa.¹²⁹ Toisaalta EUT jatkaa perusteluita todeten, että välitystuomio on mitätön, mikäli se on ristiriidassa SEUT 101 artiklan kanssa.¹³⁰ EUT käyttää tuomiossaan neutraalia termiä *ristiriita* eikä siten kielellisesti aseta soveltamiselle esimerkiksi selvän tai ilmeisyyden vaatimuksia.

122 Kilpailuoikeuden kasvavaa merkitystä ennakoii Jukka Peltonen jo vuonna 2005 – ks. Peltonen 2005, s. 311.

123 Asia vahvistettiin ratkaisussa C-126/97 *Eco Swiss v. Benetton*, 41 kohta, joka tosin koski vain SEUT 101 artiklaa.

124 Asiat C-255/22, 79 kohta ja T-616/18, 293 ja 295 kohdat.

125 *Semenya v. Switzerland* (tuomio 11.7.2023), 108 kohta. Vrt. *Semenya v. Switzerland* (suuren jaoston tuomio 10.7.2025), 230 kohta.

126 Laajemmin *ordre public*:n ja kilpailuoikeuden väliseen suhteeseen ei ole mahdollisuutta syventyä. Ks. täytäntöönpanosta kilpailuoikeuden ja *ordre public*:n näkökulmasta Hemmo 2022, s. 1027–1035.

127 Koulou 2007a, s. 253 ja Ojanen 2005, s. 572. Vrt. Savola, Mika, Kilpailuoikeuden soveltamisesta välimiesmenettelyssä, s. 483–515 teoksessa Havansi, Erkki – Koulou, Risto – Lindfors, Heidi (toim.), Oikeudenkäyntejä ja tuomioistuimia – Juhlakirja Juha Lappalainen 60 vuotta. Edita 2007, s. 495.

128 Aine, Antti, Välimiehet kilpailuoikeuden soveltajina. Liikejuridiikka 3/2018, s. 8–41, 15 (Aine 2018).

129 Asia C-126/97 *Eco Swiss v. Benetton*, 35 kohta.

130 *Ibid.*, 41 kohta.

On myös esitetty, että VML 40 §:n tilanteissa, kun puhutaan aineellisista perusteista ja erityisesti kilpailuoikeudesta, vetoavan osapuolen tulisi esittää luotettavat perusteet vaatimuksensa tueksi.¹³¹ Kanta on perusteltu pykälän muiden kohtien osalta, mutta *ordre public* -arviointiin ei voida vaatia luotettavia perusteita. On siis katsottava, että jo heikko indisio asettaa tutkimisvelvollisuuden.¹³² Julkisasiamies Wathelet toteaaakin ratkaisussaan, että korotettu kynnys - vaatimus ”törkeästä rikkomisesta” - on ristiriidassa EU:n tehokkuusperiaatteen kanssa eikä tutkimisvalta ”riipu siitä, ovatko rikkomiset törkeitä tai ilmeisiä.”¹³³ Pitää kuitenkin muistaa, että *ex officio* tutkimisvelvollisuus ei ole EUT:n asettama ehdoton lähtökohta.¹³⁴ Näin havaitaan, että kaksi keskeistä EU-oikeuden periaatetta ovat ristiriidassa, kun puhutaan välitystuomioista ja *ordre public* -perusteista.

Viimeaikaisessa oikeuskäytännössä EUT on myös korostanut etenkin SEUT 101 artiklan velvoittavuutta ja todennut, että artiklan 1 kohdassa mainitut toimet ovat suoraan mitättömiä ja mitättömyys on luonteeltaan ehdotonta.¹³⁵ Lisäksi julkisasiamies Wathelet korostaa yhdenmukaisen tulkinnan varmistamista koko EU:n alueella.¹³⁶ Mikäli SEUT 101 ja 102 artikloiden kanssa *vain lievästi* ristiriitainen tuomio vahvistettaisiin täytäntöönpanokelpoiseksi, yhtäältä EUT:n vaatimus mitättömyyden ehdottomuudesta, toisaalta sisämarkkinoiden turvaamisen ja yhdenmukaisen tulkinnan näkökulmasta menettäisivät merkityksensä ehdottomina ja loukkaamattomina oikeusperiaatteina. Täten on perusteltua – etenkin, kun yleistä *ordre public* -periaatetta on luonnehdittu erittäin suppeaksi ja karkeisiin menettelyvirheisiin soveltuvaksi¹³⁷ – että SEUT 101 ja 102 artikloiden kohdalla täytäntöönpanon epäämisen kynnys on selvästi matalampi. Välitystuomion aineellinen tarkastelu ja täytäntöönpanon epääminen ei siten vaatisi erityisen törkeää tai ilmeistä loukkausta. Tulkintaa ei tue ainoastaan EUT:n käyttämät sanamuodot, vaan sen on katsottava olevan myös Euroopan Unionista tehdyn sopimuksen 3 artiklan mukainen välttämätön vaatimus yhteisön toiminnan turvaamiseksi.

Käytännössä se, että käräjäoikeudet lähtisivät viran puolesta tarkastelemaan yksittäisen välitystuomion sisältöä *ordre public*:n ja kilpailuoikeuden näkökulmista – peilaten tuomiota SEUT 101 ja 102 artikloihin – on eräänlainen fiktio. VML:n 44 ja 52 §:stä ja EU-oikeuden vastaavuusperiaatteesta tällainen velvollisuus olisi periaatteessa johdettavissa, mutta tosiasiasa asia mitä todennäköisimmin nostettaisiin tuomioistuimen harkittavaksi vasta

131 Aine 2018, s. 16.

132 Asia C-126/97 *Eco Swiss v. Benetton*, 40 kohta, jossa todetaan ”on kuitenkin ilmeisen tarpeellista, että tulevien tulkintaeroavaisuuksien välttämiseksi kaikkia yhteisön oikeuden oikeussääntöjä tulkitaan yhdenmukaisella tavalla riippumatta siitä, millaisesta soveltamistilanteesta on kyse.”

133 Julkisasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa C-567/14, 58 ja 67 kohdat.

134 Asia C-430/93 *van Schijndel*, 20–21 kohdat.

135 Asia C 438/22, 58 kohta.

136 Julkisasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa C-284/16, 244 kohta.

137 Hemmo 2022, s. 1012 ja Buure-Hägglund, Kaarina – Esko, Timo, Ulkomaisen välitystuomion tunnustaminen ja täytäntöönpano New Yorkin konvention mukaan. Helsingin yliopisto 1980, s. 32.

vastaajan väitteen myötä.¹³⁸ *De lege ferenda* olisi tästäkin näkökulmasta toivottavaa, jos välitystuomioiden täytäntöönpanoasiat keskitettäisiin tiettyjen kärjäoikeuksien tai suoraan Helsingin hovioikeuden toimivaltaan. Nämä seikat eivät kuitenkaan muuta sitä peruslähtökohtaa, että kilpailuoikeudellisissa asioissa *ordre public* -perusteiden kohdalla tulee arviointiin kiinnittää erityistä huomiota etenkin soveltamiskynnyksen alhaisuuden vuoksi.

4.3 Kuluttajan suojaaminen yllättävänä kiinnostuksen kohteena

Kilpailuoikeuden lisäksi yllättäen myös kuluttajan asema välitystuomion täytäntöönpanossa on usein noussut esille.¹³⁹ Tapaukset liittyvät erityisesti siihen, missä vaiheessa kuluttajalla on vielä oikeus vedota välitystuomion mitättömyyteen. Huomioiden kuluttajansuojalain (38/1978, KSL) 12:1 d.1:n mukainen rajoitus välityslausekkeille voidaan pohtia, tulisiko kuluttajan vedota jo välimiesmenettelyn aikana tai ennen sen aloittamista välityslausekkeen pätemättömyyteen. EUT katsoi tapauksessa *Asturcom Telecomunicaciones*, että kuluttajalla on oikeus vedota välitystuomion EU-oikeuden vastaisuuteen vielä välitystuomion täytäntöönpanovaiheessa.¹⁴⁰ Tällainen välitystuomio voidaan siten mitätöidä *ordre public* -perusteella. Oikeusvarmuuden ja tarkoituksenmukaisuuden näkökulmia tulkinta ei palvele – ja onkin ilmeistä – että EUT:n ratkaisu avaa käytännössä välitystuomioon tyytymättömälle kuluttajan asemassa olevalle valitusreitintä muuten hyvin vahvaa sitovuutta nauttivan välitystuomion osalta. Tämä ei siten kannusta välimiesmenettelyn käyttämistä kuluttajaliitännäisissä asioissa.¹⁴¹ Lisäksi herää kysymys, miksei pätemättömyyteen ole vedottu jo ennen menettelyä tai viimeistään menettelyn aikana.

EUT:n ratkaisun perustelujen mukaan myös kohtuusnäkökulma tulee huomioida, sillä kuluttajasopimusdirektiivin¹⁴² 6 artikla kuuluu EUT:n mukaan EU-oikeuden ja sitä kautta myös kaikkien jäsenmaiden oikeusjärjestysten perusteisiin.¹⁴³ KSL:n välityslausekkeen

138 Tulee myös huomioida *jura novit curia* -periaate, joka korostuu oikeusjärjestyksen perusteiden arvioinnissa. Lisäksi osapuolet saattavat tarkoituksella vaieta kilpailuoikeuden vastaisuudesta, joka korostaa tuomioistuimen velvollisuutta tarkastella kilpailuoikeusnäkökulmaa lojaliteettiperiaatteen vuoksi. Ks. Andersson, Torbjörn, Dispositionsprincipen och EG:s konkurrensregler. lustus 1999.

139 Kuluttajan suojaaminen kuuluu laajasti EU-oikeuden ydinalueelle. Ks. Lenaerts, Koenraad – Gutman, Kathleen – Maselis, Ignace, EU Procedural law. Oxford University Press 2015, s. 135.

140 Asia C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones*, 59 kohta.

141 Kanta on linjassa KSL:n perustelujen kanssa, sillä kuluttajan asemassa olevan on todennäköisesti vain harvoin tarkoituksenmukaista viedä riita välimiesmenettelyyn, ks. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 360/1992 vp, s. 39. Ks. myös Lakivaliokunnan mietintö n:o 4 hallituksen esityksen johdosta laiksi välimiesmenettelystä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi 4/1992 vp, s. 2.

142 Neuvoston direktiivi 93/13/ETY, annettu 5 päivänä huhtikuuta 1993, kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista. 6 artikla on implementoitu Suomessa osaksi KSL 4:1–2:ä, ks. Hallituksen esitys eduskunnalle kuluttajaluottosopimuksia ja eräitä muita kuluttajasopimuksia koskevien säännösten muuttamisesta 230/2018 vp, s. 28–29.

143 Asia C-76/10 *Photovost*, 50 ja 54 kohdat.

tehottomuusrajoituksen lisäksi myös kyseisen direktiivin liitteen 1(q) kohdassa täsmennetään, että kuluttajan oikeuksien rajoittaminen esimerkiksi kanteen nostamisen osalta on tulkittava kohtuuttomaksi sopimusehdoksi. EUT vielä täsmentää, että vaikka tuomioistuimella ei olisi viran puolesta mahdollisuutta arvioida välitystuomion aineellista pätevyyttä kuin vain *ordre public*:n nojalla, on tämä oikeus kuluttajasopimuksissa aina olemassa oikeusjärjestyksen perusteiden arvioinnin näkökulmasta.¹⁴⁴

Voidaan pohtia, miksi välitystuomioiden täytäntöönpano kuluttajien näkökulmasta on saanut aikaan näinkin laajaa arviointia EUT:n oikeuskäytännössä. Tuomioita yhdistävä tekijä on kuluttajan passiivisuus asiassa ja etenkin jättäminen vetoamatta välityslausekkeen pätemättömyyteen. Yleistä velvollisuuttahan EU-oikeuden vastaisuuden tutkimiselle suomalaisilla tuomioistuimilla ei ole.¹⁴⁵ Vaikka välimiesmenettelyt eivät kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä ole Suomessa herättäneet mielenkiintoa, on EUT:n oikeuskäytännön perusteella mahdollista havaita, että kuluttajillakin saattaa olla intressi välimiesmenettelyyn. Tuomioon tyytymättömällä kuluttajalla näyttäisi nimittäin olevan mahdollisuus ylimääräiseen muutoksenhakuun. Omaksuttu tulkintalinja on oikeuden väärinkäytön kiellon näkökulmasta¹⁴⁶ hieman kyseenalainen, mutta toisaalta kuluttajan oikeusturvan kannalta hyvin perusteltu. Lisäksi kun huomioidaan välimiesmenettelyn ja myöhemmän täytäntöönpanoriidan kustannukset ja kuluriski, ”takaportin” laajamittaisempaa hyväksikäyttöä ei voida pitää todennäköisenä. Preklusion vaikutusta *ordre public*:n suhteen erityisesti kuluttaja-asioissa olisi siitä huolimatta syytä täsmentää. Oikeuskäytännön valossa näyttäisi kuitenkin melko selvältä, että *ordre public*:n nojalla välitystuomion täytäntöönpano voidaan evätä, mikäli kuluttajan katsotaan olevan heikommassa asemassa ja kohtuuttomassa tilanteessa. Näin taataan myös *access to court* -periaatteen toteutuminen kuluttajien osalta.

4.4 Katsaus mallilakien pakottavan *ordre public* -normiston vaikutukseen

Kuten todettua, VML 31 § mahdollistaa välitystuomion perustamisen myös esimerkiksi kansainväliseen kauppatapaan tai UNCITRAL-mallilakiin.¹⁴⁷ Siksi herääkin kysymys, miten näiden ei-valtiollisten ”lakien” pakottavat normit tulee huomioida täytäntöönpanossa Suomessa? Lähtökohtaisesti on selvää, etteivät nämä mallilakien säännökset *poles apart* syrjäytä Suomen *ordre public* -perusteita, sillä tuomioistuimet joutuvat nimenomaisesti peilaamaan välitystuomion lopputulosta Suomen oikeusjärjestyksen perusteisiin.

144 Asia C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones*, 54 kohta.

145 Ks. yhdistetyt asiat C-430/93 ja C-431/93, 22 kohta.

146 Ks. oikeuden väärinkäytön kiellosta esim. Linna 2004.

147 The United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) Model Law on International Commercial Arbitration (1985), with amendments as adopted in 2006. Helenius, Dan – Linna, Tuula, Siviili- ja rikosprosessioikeus. Alma Talent 2024, s. 787; Hemmo 2022, s. 1322–1323, ks. erit. alaviite 122 ja Kurkela, Matti – Uoti, Petteri, Arbitration in Finland. Lakimiesliiton kustannus 1994, s. 64.

Ensimmäisenä on syytä havaita, että mallilakien pakottavat, *ordre public*:n alaan kuuluvat normit ovat usein lähes yhdenmukaisia kansallisten lakien kanssa.¹⁴⁸ Ongelmaksi muodostuukin ne säännökset, jotka ovat mallilaeissa pakottavia, mutta Suomen oikeudessa eivät. HE:n kannanotossakin todetaan, että pakottavat normit eivät ole kaikki *ordre public* -perusteena käyttökelpoisia.¹⁴⁹ Osapuolten tarkoituksen tulkinta saattaakin muodostua arvioinnissa keskeiseen rooliin. On tosin huomattava, että välitystuomion pysyvyyden näkökulmasta täytäntöönpanomääräystä voidaan ehkä todennäköisemmin kohtuullistaa oikeustoimilain (228/1929) 36 §:n nojalla, jolloin mitättömyys ei aktualisoidu. Periaatekokoelmien pakottavat normit ovat usein sellaisia, joista harvemmin on syytä poiketa.¹⁵⁰ Toisaalta sopimusoikeuden pakottavat säännökset ovat laajemmin sovellettavia kuin oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisuus.¹⁵¹ Lisäksi osapuolet voivat usein melko vapaasti poiketa myös pakottavista normeista.¹⁵² Näin ollen on syytä olettaa, että mallilakien ja periaatekokoelmien pakottavat normit voivat vain harvoin muodostaa *ordre public* -esteen täytäntöönpanolle. Tällainen tuomio saattaa olla hyvän tavan vastainen, mutta se ei Suomen oikeusjärjestelmässä kuulu oikeuden perusteisiin.¹⁵³

5 LOPUKSI

5.1 Tutkimustulokset

Artikkelin alussa asetettiin tavoitteeksi jäsentää *ordre public* -periaatteita tiettyjen, kotimaisen ja EU-oikeuden rajapinnassa liikkuvien, perusteiden kautta. Keskeisimpinä johtopäätöksinä voidaan havaita, että EU-oikeus ja EUT:n oikeuskäytäntö vaikuttavat vahvasti jo kotimaisten prosessiperiaatteidenkin näkökulmasta *ordre public* -arviointiin. Lisäksi havaitaan, että vaikka Suomessa välitystuomion täytäntöönpanon epääminen näyttäisi lähtökohdiltaan selkeältä, harvoin se sitä tosiasiallisesti on. Välimiesmenettely ja tuomioistuimet ovat vanhastaan pitäneet toisiaan kilpakumppaneina ja pieniä jäännöksiä tästä onkin havaittavissa. Esimerkiksi kysymykset täytäntöönpanokelpoisuuden tutkimisvallan laajuudesta ja kynnys perehtyä välitystuomion aineelliseen sisältöön ovat yhtäältä asetettu korkealle, mutta toisaalta EU-

148 International Institute for the Unification of Private Law, Principles of International Commercial Contracts 2004 (Rome 2004), s. 14.

149 HE 202/1991 vp, s. 25.

150 Norros, Olli, Sopimusoikeudellisten periaatekokoelmien oikeuslähdearvo. Lakimies 1/2007, s. 25–42 (Norros 2007), s. 37.

151 HE 202/1991 vp, s. 25.

152 Norros 2007, s. 37.

153 Esim. Saksassa hyvän tavan vastaisuus saattaisi muodostaa *ordre public* -perusteen. Ks. Born 2021, s. 3649.

oikeuden vaikutuksen myötä kynnys on esimerkiksi kilpailuasioissa selvästi madaltunut. Olennaista on, kuten julkisasiamies Wathelet toteaa, että välimiesmenettelyllä ei voida välttää sopimusten kilpailuoikeudellista arviointia.¹⁵⁴

Merkittävä havainto on myös se, että Suomen ja EU-oikeuden yhteinen tulkintavaikutus huomioiden kannekieltomääräykset sekä välimiesoikeuden antamina että tuomioistuimen määrääminä näyttäisivät olevan *ordre public* -perusteen nojalla täytäntöönpanokelvottomia. Torpedokanteet, valeprosessien huomioiminen ja osaltaan niiden kieltäminen eivät siten ole mahdollisia kieltomääräyksillä. Oikeusvoimavaikutus näyttäisi myös estävän ristiriitaiset ja toistuvat tuomiot. Osaltaan täytäntöönpanon epäämisperusteiden yhtenäisyyttä ja parhaan mahdollisen prosessiekonomian saavuttamista kuitenkin häiritsee EU-täytäntöönpanoinstrumenttien vieroksuva suhtautuminen välimiesmenettelyyn. Erityisen selvästi edellä mainittu suhtautuminen ilmenee kuluttajaliitännäisissä asioissa. Tutkimuksessa havaittiinkin, että kuluttajan asemassa olevilla on hyvin laajat mahdollisuudet saattaa välitystuomio valtiollisen tuomioistuimen tarkasteltavaksi.

5.2 Pohdintaa de lege ferenda

Vapaan liikkuvuuden ja sisämarkkinoiden näkökulmasta täytäntöönpanon liikkuvuus ja territoriaaliperiaatteen merkityksen väheneminen ovat erittäin tärkeitä.¹⁵⁵ Siksi onkin erikoista, ettei välimiesmenettelyn osalta ole sisämarkkinoilla edetty.¹⁵⁶ Toisaalta jäsenvaltioita ohjattiin kehittämään tuomioistuimille vaihtoehtoisia riidanratkaisumenetelmiä jo Tampereen Eurooppa-neuvoston kokouksessa vuonna 1999.¹⁵⁷ Välitystuomioiden laaja tunnustaminen ja yhtenäiset *ordre public* -periaatteet olisivat suotavia ja tämä saattaisi lisätä myös Suomen houkuttelevuutta välimiesmenettelyn kohdemaana. Kuluttajien aseman suojaamisessa Suomi on kuitenkin kunnostautunut. Tämä osaltaan selkeyttää EUT:n ratkaisujenkin valossa preklusiosäännösten tulkintaa ja kuluttajan vetoamistaakkaa.

Huomionarvoista on, että jo vanhan välimiesmenettelylain¹⁵⁸ aikana todettiin kumoamis- ja mitättömyysperusteiden olevan liian laajoja ja niiden välisen rajanvedon olevan epäselvä.¹⁵⁹ VML:n uudistamisessa tavoitellaankin selvyuden lisäämistä yhtenäistämällä säännöksiä mallilain

154 Julkisasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa C-567/14, 72 kohta.

155 Lindfors 2007, s. 356–358.

156 EUT on myös ratkaisuisaan vältellyt ottamasta suoraan kantaa välitystuomioiden *ordre public* -perusteisiin.

157 Tampereen Eurooppa-neuvosto 15. ja 16. lokakuuta 1999, puheenjohtajan päätelmät, 30 kohta. Saatavilla internet-osoitteesta https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_fi.htm#a (vierailtu 24.8.2025).

158 Laki välimiesmenettelystä (46/1928), kumottu VML:lla.

159 Tirkkonen 1943, s. 284.

kanssa.¹⁶⁰ Tämä ei kuitenkaan yksinään ratkaise ongelmia, jotka liittyvät oikeusjärjestyksen perusteiden arviointiin. *De lege ferenda* tulisikin pohtia sitä, että välitystuomioiden täytäntöönpano keskitettäisiin yhden käräjä- tai hovioikeuden toimivaltaan. Luonnollisin ratkaisu elinkeinoelämän näkökulmasta olisi ehkä Helsinki. Toisaalta voidaan pohtia, tulisiko välitystuomion täytäntöönpano siirtää suoraan korkeimman oikeuden päätettäväksi. Nykyisellään välitystuomion *ordre public* -perusteitakin joudutaan pahimmillaan arvioimaan kolmessa asteessa valtiollisessa tuomioistuimessa – varsinaisen välimiesmenettelyn lisäksi. Tämän myötä täytäntöönpanokelpoisen tuomion saamisessa voi kestää vuosikymmen. Käsittelyn aloittaminen hovioikeusasteesta säilyttäisi osapuolille mahdollisuuden hakea valituslupaa KKO:sta, joka voisi oikeusturvanäkökohdat huomioiden olla tarkoituksenmukaisempaa kuin täytäntöönpanon keskittäminen suoraan ylimpään tuomioistuimeen. Esimerkiksi Ruotsissa ulkomaisten välitystuomioiden täytäntöönpano on keskitetty Svean hovioikeuteen.¹⁶¹

On myös esitetty, että välimiesmenettelyä ei pitäisi enää rinnastaa tuomioistuinmenettelyyn, vaan sen sijaan sopimusvapautta ja joustavuutta pitäisi korostaa.¹⁶² Kanta on sinänsä perusteltu, mutta sisältää myös useita ongelmia etenkin täytäntöönpanon näkökulmasta. *Ordre public* -periaatteet nimittäin tulee ottaa huomioon yhtäläisesti – riippumatta siitä, miten välimiesmenettelyä pohjimmiltaan luonnehditaan. Yksilöiden oikeusturva edellyttää nyt ja tulevaisuudessa, että täytäntöönpanossa ei sivuuteta oikeusjärjestyksen olennaisimpina pidettyjä normeja.

160 OM 2024:16, s. 45–46.

161 Lag om skiljeförfarande (1999:116) 56 §. Ks. myös Lindell, Bengt, *Civilprocessen – rättegång samt skiljeförfarande och medling*. Iustus Förlag 2021, s. 776. Keskittäminen voisi lisäksi yhtenäistää arviointia ja tehostaa prosessiekonomiaa.

162 Syrjänen, Jussi, Mitä annettavaa välimieslainkäytöllä on oikeusteorialle tai päinvastoin? s. 45–67 teoksessa Lindfors, Heidi (toim.), *Välimieslainkäyttö murroksessa – tutkimus vai välimiesmenettely muuttumassa?* Edita 2009, s. 59.